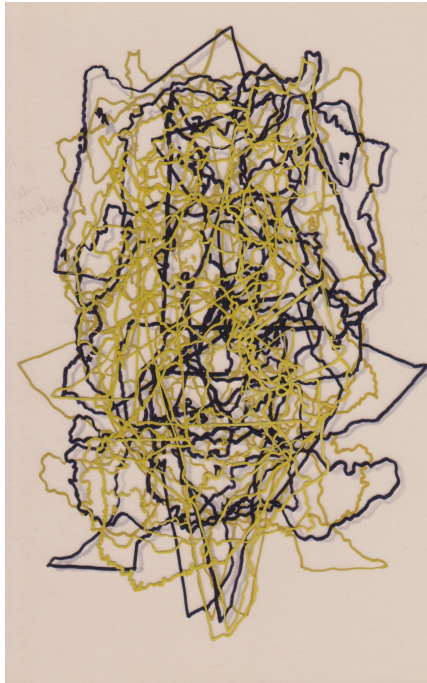

Zesendertig reisnovellen

Deuxailes - *ll*

Voor mijn dochters *Madelon* en *Charlotte*, en mijn partner *Chris* die me de vrijheid gaven om te reizen.

De illustraties zijn overgenomen uit de oorspronkelijke reisdagboeken.

Inhoud

1. *Praag* ten tijde van Tsjecho-Slowakije (1989) /5
  2. Religies, *Petra* en *Jeruzalem*, Jordanië en Israël (1996) /7
  3. De Ethiopiërs in *Jeruzalem* (1996) /8
  4. 3000 jaar cultuur in drie uur: *Marib*, Jemen (2000) /9
  5. De wadi *Daw'an*, Jemen (2000 en 2007) /11
  6. *Love is enough* : van *Gondar* naar *Axum*, Ethiopië (2001) /13
  7. Op de *Djebel Mussa*, Sinaï woestijn (2002) /16
  8. Per fiets door *Siwa*, een oase in de woestijn, Egypte (2002) /19
  9. Het delirium in de witte woestijn, Egypte (2002) /21
  10. Per auto in Frankrijk tot het *Palais Idéal* (2003) /22
  11. De oase *Amtoudi*, Zuid Marokko (2003) /24
  12. Van hotel *Crescent* naar hotel *Rambow*, *Aden*, Jemen (2004) /24
  13. *Damt* damp, Jemen (2004) /28
  14. *Tataouine*, het manager spel in hotel *Gazelle*, Tunesië (2005) /30
  15. *Axum* een raadsel, Ethiopië (2005) /31
  16. *Yimrehane Kristos*, Ethiopië (2005) /34
  17. Rebelle in *Harar*, Ethiopië (2005) /36
  18. Gepolst in *Harar* // *Pas une saison* maar drie dagen *en enfer*, Ethiopië // Terug thuis in België. (2005) /40
  19. *Jemaa el Fna Marrakech* Marokko (2006) /45
  20. *Pori* Finland (2006) /47
  21. *Kamasutra* in *Khajuraho*., Indië (2006) /48
  22. De maharadja van *Jaiselmer*, *Radjastan*, Indië (2006) /50
  23. Sterrenkunde in *Jaipur*, Indië (2006) /52
  24. *Varanasi*, Indië (2006) /52
  25. *Damascus*, Syrië (2007) /54
  26. Op stap in *Aleppo* en omgeving, Syrië (2007) /58
  27. *Qabr Hud*, Jemen (2007) /60
  28. De berg van *Bin Laden*, Jemen (2007) /62
  29. *Socotra*, moederziel alleen aan de zuidkant, Jemen (2007) /63
  30. ‘Multiple choice’ op het eiland, *Socotra* Jemen (2007) /64
  31. Inhuldiging van een zwarte priester bij de *Dogon*, Mali (2009)/65
  32. Met een straatprins door *Tombouctou*, Mali (2009) /69
  33. De ster van de *Niger*, Mali (2009) /72
  34. *Istanbul*-doublure, Turkije (2000-2012) /77
  35. *Larache*, Marokko (2014) /81
  36. De Joodse begraafplaats, *Fez* Marokko (2014) /82
- Voetnoten /83

Inleiding

Menige Etmalen Elders, de onuitgegeven reisdagboeken werden herleid tot de boeiendste verhalen. Enkel *Praag* bezocht ik alleen; naar *Marrakech* ging ik met mijn jongste dochter en de andere reizen waren ofwel met mijn partner of een vriendin en soms met beiden. Verschillende van de bezochte landen (o.a. *Jemen*, *Syrië* en *Mali*) zijn thans conflictzones geworden en onmogelijk te bezoeken, het geluk was aan onze kant zonder dat we het beseften.

Momenteel is de economische crisis volop aan de gang in *Europa*: *Griekenland Spanje Portugal* en *Italië* hebben hun deel al gehad en we zijn op *Cyprus* beland en als anekdotische intrede dacht ik aan het strandparadijs dat we in 1996 bezochten. Het eiland was ook een trekpleister voor toeristen uit de voormalige Oostbloklanden; mijn dochter werd op een avond achtervolgd door een uitzinnige restaurantuitbater na het kiezen van een ijsje, bleek dat hij zich vergist had, hij dacht dat ze Russisch was en deel uitmaakte van een meisjeskolonie die er ook logeerde, zijn ongenoegen over hen was kort: "They take and run!". En toch.. de Russen hebben veel geïnvesteerd in het doodbloedend eiland en het blijft de vraag of ze hun kapitaal zullen terugnemen en wegnemen!

1. Met de trein naar Praag.

Maart 1989

Toen ik voor het eerst alleen op reis ging naar een stad die me zo boeide, was het ijzeren gordijn nog dicht geschoven en niet te voorspellen dat *Vaclav Havel* (1936-2011) die als politiek dissident opgesloten zat, nog in dat zelfde jaar zou verkozen worden tot president van *Tsjecho-Slowakije*.

Een dompige *Borinage*, verlaten stations, de grensstreek en duistere Duitse gebieden; tijdens de benauwde nachtelijke treinreis zag ik een grauw landschap voorbij schuiven.

In *Stuttgart*, daar waar 'kaiser wurst' heerst, stapte ik als enige over richting *Nurnberg*, de andere passagiers spoorden verder zuidwaarts naar de vrolijke skigebieden.

Aan de grens met *Oost-Duitsland* speelden zich hartverscheurende afscheidstaferelen af, in het coupé hield de *polizei* ons onder schot terwijl honden naar onraad speurden, het leken scènes uit een oorlogsfilm! Eens achter het ijzeren gordijn, waar hamer en sikkel het vaandel rood kleurden, schoven de reizigers bij elkaar en hoe beangstigend het ook moge geweest zijn toch was er een gezellige sfeer van kennis maken babbelen en uitdelen van westerse spullen.

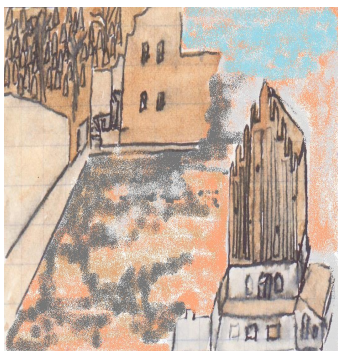
Na een etmaal sporen werden we 's avonds uitgeschud in een Oost-Europees sprookjesdecor.

Het korte verblijf in *Praha*, de stad van de gouden torens, toonde niet de littekens maar de open wonde van het communisme. Achterdocht was de adem van de stad, aan de lijve ondervond ik dat er in volle koude oorlog alleen werd gevezeld over revolteren en vreemdelingen werden als spionnen aanzien, een alleen reizende vrouw deed het voorhoofd fronsen. De beklemmende sfeer uit *Kafka's* boeken was blijven hangen, zelfs zijn naam werd niet uitgesproken want toen ik

naar zijn graf informeerde werden de schouders opgetrokken. Ondanks het vreemde ongekende ondemocratische, was ik blij er op dat moment te zijn geweest, ik hoorde later verhalen over de te snelle verwestering met al zijn blitse kapitalistische en onethische gevolgen, de intrede van de vrijheid, geld en plastic.

De stadswandel was bladeren door een verlopen geschiedenisbundel: donker Europa van uitgestorven wijken; in statige herenhuizen waar ik dagelijks voorbij kwam werden sinaasappelen verkocht, versleten fluwelen glorie in een ordinaire tenue gestoken. De anticommunist werd niet geprezen, er was geen gedenkteken te bespeuren voor de moedige student *Jan Palach* die zichzelf in brand stak op het *Wenceslas*-plein als verzet tegen de Russische inval tijdens de Praagse lente (16.1.1969).

Aan het oude stadhuis met de klokkentoren was er meer beweging, zelfs toerisme, maar ogen bleven bespieden...zelfs vanachter de wijzers.

Vissen versieren een marmeren fontein voor de wijk *Josefov*; langs een muur met ergens een ovale venster ving ik een eerste glimp op van de joodse dodenhof waar rabbi *Löw* begraven ligt..

Oude zerken verzakken tussen kromme bomen, een verdwenen tijdperk uit het Oost-Europese Jodendom. Wat een kracht, oer en uur gaan hand in hand, grafstenen worden naar beneden getrokken door ontwortelde handen naar het hart der aarde, de roze kleur was grijs in ondertoon, een vreemde gewaarwording van de dood als een oud sieraad. De rabbi kreeg zijn eerbetoon, een bloedend keitje dat eens gelegd weer even mysterieus verdween.

De klok loopt averechts aan de gevel van de *Alt-Neue*-synagoge, verleden heden en toekomst raderen ineen, het toen in het nu in het dan....

Raadsels puzzelen de stad ineen en ik was het verloren stukje.

De tijd werd letterlijk onder de arm genomen en was mijn bondgenoot tijdens de reis, ik liep met een pas gekochte rinkelende wekker door de drukte en ook in het museum waar de *Etrusken* * ontwaakten in hun vitrinekast want nogmaals liep het alarm af ...voor de tweede en laatste keer.

2.Religies, Petra en Jeruzalem, Jordanië en Israël.

Maart 1996

Als je met twijfel geboren bent dan zwalpt het geloof tussen waarheid en leugen en een week op reis in de bakermat van vele godsdiensten werd het scepsis nog aangewakkerd.

Weg hoog boven in de verfijnde oude *Nabatese* * stad *Petra* bevindt zich een ruw uitgehouwen offerplaats, een moeilijke klim deed vreemde dingen met de geest, er was de gewaarwording van een God hoog boven om Hem aan de wolkenrand een handdruk te geven, de latere goden en religies zonken ver

weg achter de horizon. De beleving is lang blijven nazinderen maar het aarzelende geloofspad deed toch verder struikelen.

Het waren dagen van grenzen en controleposten, paspoorten en stempels maar ook genieten op het strand van *Aqaba* (Jordanië) waar verroeste schepen verankerd lagen op de rede. We zagen een van de eerste cruiseschepen aanmeren in de haven waar alle taxi's

van de stad heen raceten om de gefortuneerde passagiers het binnenland in te rijden. Na het eten van een slaatje werd mijn partner ziek en kon één van de zeven wereldwonderen (*Petra*) maar deels bezoeken, verkrampt en van steen tot steen hield hij zich op de been.

Van *Aman* ging de lange tocht naar *Jeruzalem* waar de geloofsgemeenschappen elkaar verdringen :

Joden Christenen Islamieten Protestanten Kopten Armeniërs Lutheranen Grieks Russisch en Syrische Orthodoxen Maronieten Anglicanen Baptisten;

nieuwsgierig bekeken we de passerende defilé bij het drinken van een koffie. Bij valavond, buiten de stadspoorten hoorden we het hemels canon van de vele muezzins, met een ondergaande zon als dirigent die de juiste inval voorschreef. In hetzelfde aantal dagen als God de wereld schiep, bezochten we Zijn kruisvat waar de lont nog altijd smeult.

De terugvlucht was een

bewogen samenvatting van de reis: een Joods koppel kreeg de volle laag van de andere passagiers toen ze te laat aan boord kwamen...”het Beloofde Land” zuchtte ik, “het Geloofde Land” zoals mijn partner het verhaspelde, en weer was ik een stukje geloof kwijt, zeker in de mensheid!

3. De Ethiopiërs in *Jeruzalem*

Maart 1996.

Na twee dagen van intens zoeken ontdekten we eindelijk de Ethiopische Kopten die hun geloof belijden op het dak van de Heilige Graf kerk in *Jeruzalem*. Verscholen in hun Afrikaans ogend dorp boven op de meest religieuze plek ter wereld, deden ze ook aan commerce. Het winkelstulpje verkocht interessante spullen en bleek dé plaats om souvenirs aan te schaffen. “Excuse us..can we buy something here?..” en met deze overbodige vraag konden we rondneuzen. Kleurig geschilderde bijbeltaferelen, gewijde boeken, wereldse lectuur en “sacochen” zei ik luidop...”bookhouse”

verbeterde de Abessijnse zuster die bezig was met flesjes heilig water te vullen,..-bookhouse?- we hadden er nog nooit over gehoord en nieuwsgierig keken we hoe ze de tas opentrok om vervolgens het woord Gods erin te verbergen, een bijbeltas dus. Het curiosum werd samen met drie schilderijtjes op de taboeret gelegd want we hadden een kladbrieftje met democratische prijzen toegestopt gekregen. De tijd verstreek en op het enthousiasme van de voordelige aankopen werd niet gereageerd, de non bleef onverstoortbaar gelovig vocht uitgieten.

Na wat draaien keren en kuchen kwam ze eindelijk dichterbij voor het moment suprême der afrekening: op het keukenpapiertje stonden prijzen variërend tussen 14 en 19 dollar en de uitgave paste nog net in het reisbudget. De zuster mompelde iets in het onverstaanbaar *Amharisch** en duidde op de lijst..?..”Eighteen?..” vroegen we wijzend naar de cijfers en het object, weer werd er zachtjes en onbegrijpelijk geprotesteerd, de getallen stonden klaar en duidelijk opgeschreven en toch zat er een knoop in de verkoop! Er werd een monnik bij gehaald en opnieuw spelden we het bedrag: “EighteeNNN!!! en drukten de tong stevig tegen het gehemelte de één en de acht aantikkend, neen het was blijkbaar “EightY!”?..”EIGHTY?..”.. Het klankduel tussen N en Y liep uit op een felle discussie over het grote verschil tussen 18 en 80, maar al stond het letterlijk op papier toch trokken we aan het kortste eind. Ontgoocheld werd het taboeretje ontruimd en alleen de geschilderde ‘Jacobsbladder’ werd voor tachtig dollar aangeschaft: een spiritueel werk waar zwarte als blanke engelen de hemelse en zeer kostbare treden op en af fladderen onder een dichtgeknepen oog van de aartsvader !

4. 3000 jaar oude cultuur in 3uur: Marib, Jemen

Oktober 2000

Jemen, het land van schoonheid vrolijkheid wildheid stof en chaos, *Arabia Felix**, waar ik zoveel over gelezen en nog meer naar verlangd had en waar de 'qat' * koning is; het zuiden van het Arabisch schiereiland werd

voor het eerst bezocht in het najaar van 2000.

Het gevaar lag op de loer maar 'onwetendheid' gooide er een doek over! Tijdens het avondmaal maakten we kennis met 'Conny', een slanke blauwogige Amerikaanse airhostess, en haar Italiaanse reisgezel 'Silvio'. Ze waren in druk gesprek met een journalist van de Britse krant de 'Guardian': de dag voordien, tijdens onze landing was er een aanslag gepleegd op een Amerikaans oorlogschip (*USS Cole*) in de havenstad *Aden* waarbij 17 doden vielen; 24 uur later was er een bomexplosie bij de Britse ambassade in *Sanaa*...en volgens de reporter zou *Arafat* de heilige oorlog verklaard hebben aan *Israël*!! Blijkbaar was het thuisfront in alle staten terwijl wij het in *Keulen* hoorden donderen, wij wisten van niets!

Ingebed in de woelige geschiedenis van de prille 21ste eeuw werd een tocht ondernomen naar de wadi *Hadramaut* met de doodsbanige Amerikaanse in het gezelschap, liefst zou Conny geen nationaliteit gehad hebben tijdens die zesdaagse.

In *Marib* aangekomen werden we direct het hotelcomplex binnengereeden, een ijzeren hek blokkeerde elke indringer; de regio was berucht om zijn toeristen-kidnappers die zo geld van de overheid probeerden los te krijgen.

Twintig minuten hadden we om het hotelformulier in te vullen, ons op te frissen en de platte qat van tussen de tanden te halen: de chronometer zou er zes dagen vaart achter zetten! Niet te voet maar met de jeep reden we 100m verder tot voor het stampvolle mannenrestaurant, op slag verstomde de lawaaierige eetplaats bij de intrede van de Amerikaanse schoonheid, *Abdul* de chauffeur en gids glunderde met zijn westers vrouwelijk gezelschap. Na een snelle lunch raceten we terug voor de verplichte siësta, en weeral werden we gebarricadeerd! Iets voor drie ging ik

naar beneden waar *Abdul* me qat aanbood...ja, waarom niet, we hadden nog tien dagen te pruimen en *Marib* kreeg er een extra flavour door.

De oude dam (8ste eeuw voor C.) had de regio duizend jaar! van water en rijkdom voorzien, de moderne Jemeniet toonde liever de nieuwe waterkering die in 1995 werd gebouwd. De innemende *Amin* mijn persoonlijke lijfwacht voor eventjes, speelde voor bemiddelaar toen bedoeïen kinderen oude beeldjes aan mij wilden verkopen, hij probeerde beide partijen tevreden te stellen. Het tempo werd opgedreven en we scheurden naar de tempel van *Bilqis** of de site van de maantempel die met draad was afgezet, gelukkig waren de acht nog resterende zuilen van op afstand te zien, er stonden weer verkopers en één liet een albasten figuurtje vallen, ik wou het alsnog kopen maar kreeg de tijd niet. Ook de zonnetempel (*Bilqis'* paleis) was afgespannen, deze zou in haar oorspronkelijke staat heropgebouwd worden.

Oud *Marib*, net voor zonsondergang, stond schots en scheef te smachten naar de gebruikelijke toeristenfoto, de chauffeur was net op tijd voor de laatste stralen die de lemen huizen streelden.

We slikten de kortstondige cultuursessie door en beseften niet dat het de eerste en laatste keer was dat we deze regio te zien zouden krijgen, het gebied was enkele jaren later te onveilig voor Westerlingen en dus niet meer toegankelijk.

5. De wadi *Daw'an*, Jemen.

Oktober 2000

De wadi *Daw'an* is nog fascinerender dan de wadi *Hadramaut* door zijn ingesloten ligging; een rotsketen omgordt de groene rivierbedding en zijn welig tierend plantenrijk van deze tropische enclave. De akkers zijn afgezoomd met bijenkorven waar het insect zijn honing duur verkoopt want het is de beste ter wereld! In dit mysterieuze paradijs werden buitenstaanders zoals wij met verwondering bekeken. De voorvaderen van *Osama Bin Laden* zouden uit deze afgelegen wereld stammen.

De moeilijk te benaderen Jemenitische vrouwen zijn bloedmooi, vooral in de wadi's *Hadramaut* en *Daw'an*, de chauffeur lokte ze door de weg te vragen. Sommigen waren van kop tot teen in het zwart gekleed zelfs met handschoenen en tijdens de landarbeid zetten ze hun hoge hoeden op tegen de zon, als toverkollen pendelen

ze op ezelskarren tussen huis en veld. De vrouw die we een lift aanboden zat al uren te wachten in de blakende zon, haar geluk kon niet op toen we haar oppikten maar nog meer toen we een pasfoto gaven, een beeld van de verre westerling die in ruil de ontoegankelijke gesluierte Arabische fotografeerde.

We schokten verder tot *Al-Khuraybah* aan de zuidkant van de bedding; ezelgebalk botste tegen de bergwand en galmde een verwelkoming, zelfs bij schemering voelden we dat het een speciale plek was: uitgekauwde mannen lagen luid te vertellen onder het gejoel van spelende kinderen, het driftige uur van de na-qat had zijn hoogtepunt bereikt! Wij baanden ons een weg over en door de lokalen naar het hotel zonder receptie maar met dakterras, een begraafplaats flankeerde het logement en de reisgenote zou het verboden terrein (voor niet moslims) bij het ochtendgloren filmen. Het straatrumoer duurde tot laat in de nacht maar de wieden van de ventilator overzwoepten het kabaal, we kropen onder het tafellaken bij gebrek aan een gewoon.

Het uitzicht bij het krieken van de dag was feeëriek; een opkomende zon lichtte het dorp op tot iets majestueus, de rotswand behangen met lemen huizen kleurde roze, grafstenen op de helling

keken naar het dal, de doden hielden een oogje in 't zeil.

De wadi ontwaakte en druppelsgewijs zakte hier en daar iemand naar het dorp af, kinderen treuzelden en namen speels de tijd om naar de bakker te gaan, groenten werden uitgesteld, vrouwen veegden het stof weg voor hun deur of zaten achter fladderende kippen aan, het badhuis was al in volle werking aan de rokende schouw te zien, oudere mannen schokten op de ezel de zandweg naar beneden: het was een tijdloos bestaan in een idyllisch decor.

Oktober 2007

Zeven jaar later en de woestijnbergen keken nog steeds als heersers over de bewoonde kuip; enkele nomadententen verschenen aan de rand van de lemen dorpen voor hen die zich niet willen huisvesten of voor de imkers die met hun bijen van acacia tot acacia zwermen.

De jeep werd tot voor een antiquiteitenshop gereden waar een mirrestruik was geplant, de aandacht ging van de kostbare gomhars over naar het uitgestalde gerief, de compagnon liet zich vangen aan een hangertje in nep amber. De marchandeur loog niet volgens onze gids “dat was verboden tijdens de ramadan” en als proef op de som zette de verkoper zijn tanden in de amber, dit certificaat van echtheid bleef in de steen gedrukt...de beet van *Daw'an* werd vereeuwigd met de leugen!

In het schilderachtige bergdorp *Al Hajarayn* hoorden we de mooiste en zuiverste muezzinroep van vele reizen ooit, een hemelse stem lokte als een goddelijke sirene over een wirwar van straatjes en plots stonden we oog in oog met het geluid. Een oudere man hing uit het raam van een moskee dat er als een gewoon huis uitzag, zijn stem was zo pakkend mooi dat we op slag moslim zouden zijn geworden.

Stof kringelde in de lege steegjes, het verlaten middaguur waar een gesluiërde in weg flitste.

Sif is proper maar rijk, er staan hoge blokhuzen voor de rotswand: de veelkleurige raamdecoraties lichten de lemen achtergrond op, met geknepen ogen ontstaat een kubistische canvas.

Als indringers hebben we iets kapot gemaakt en de zakenman heeft erop ingespeeld.; nieuwe wegen zorgen voor toegankelijkheid van deze gesloten raadselachtige wadi-wereld:

‘*Sjeik Saïd Bqshan*’ zou volgens de gids scholen en een hospitaal hebben laten optrekken maar ook een pastel luxe hotel, al zijn oliegeld belegde hij in de zijtak van de wadi *Hadramaut*: de woelige kuip in de steenwoestijn had zijn geheim prijsgegeven, de introductie naar de moderniteit met zijn voor- en nadelen.

6. Love is enough: van Gondar naar Axum, Ethiopië

Oktober 2001 of begin februari 1994 Ethiopische tijd *

De nachtwaker sloot de poort der stilte achter ons toen we om vijf uur s' morgens door de duisternis dwaalden richting busstation. Eerst riep de muezzin gevolgd door de priesters de bedelaars wakker, toen we door het obscure stationskwartier stapten steeg een kermende

galm boven de religieuze gezangen uit. Tastende handen grepen in de donkerte naar de twee vreemdelingen, beschaamd en angstig pierogend liepen we door een gang van onherkenbare toeschouwers: een hallucinant tafereel van wij tussen zij zonder iets!

De ticketverkopers loodsten de gefortuneerden langs een zijpoortje binnen, voor de grote stond een massa volk dat niet zo geprivilegieerd was, de harde realiteit waar het verweende in

ons de ogen voor dicht kneep.

De bus vertrok met een uur vertraging, vooral de bagage op het dak binden vergde tijd en vroeg organisatie. Even buiten *Gondar* begonnen de problemen...motorpech! We stopten midden de velden en de inzittenden werden naar buiten gedreven, we drentelden wat rond terwijl de begeleider-garagist aan de filter prutste. De aandacht werd getrokken door naderende klanken, vanuit de verte zwol vrolijke muziek aan komend van een andere bus, dartzel schalden de jeugdige schaapherders mee: het is nooit duidelijk geweest of de megafoons al dan niet 'geloofsliederen' als 'politieke propaganda' verkondigden.

Het oponthoud duurde een hele poos en de 12 uren rit was pas begonnen. Tijdens de klim in de bergen sleutelde de onderhoudsman verder aan de motor die zich onder de chauffeurszit bevond, de laatste hield zowel de route als de garagist in de gaten op wegen die 60 jaar eerder door de Italianen deskundig waren aangelegd maar nooit werden onderhouden! De vanonder binnen waaiende rookwolken verstikten de passagiers, maar alles gaat zelfs op 2000 m hoogte en met potdichte vensters...voor de trekduivel volgens het volksgeloof. Het rijdend repareren bracht niet veel op; bij de tweede noodstop werd de hele bergpas geblokkeerd en de panne was serieus, terwijl wij met zijn allen onder die ene schaduwboom hokten, werd de verstopte benzinetoevoer hersteld. Een volle jerrycan kreeg een

geïmproviseerd darpje dat werd verbonden aan de motor, tijdens de testrit liepen we in stoet achter de pruttelende mastodont. Het explosief benzine-systeem functioneerde, alleen werden er verschillende vrouwen ziek door de combinatie van hobbelende slingerwegen en de geur van nafta. Halleluja, de welkome koffiepauzes onderweg in dorpen met verroeste espressomachines (ook geërfd van de Italianen) deden smachten naar het bruine vocht, helaas er was geen elektriciteit en we moesten het stellen met warme melk. En dan het sanitair, waar duizenden muggen trillend en blijmoedig zoemden boven de volle put uitwerpselen...geef me maar de vrije natuur.

De chauffeur was een rappe en we haalden alle andere bussen in: aankomst om 19 u op het stationsterrein vol ongedierte!! Het vehikel was ondertussen een stort geworden: uitgelopen honing, benzine, sigarettenpeuken, qat resten, lookbollen, kiekenspluimen, fluimen en kots met de gewone afval erbovenop. Het was de ergste trip die we ooit maakten en we hadden de verblijfsplek nog niet gezien: *Shire of Inda Selassie*, die de reisgids enkel aanstipte als 'transito'.. ratelende kettingen kletterden even door de gedachte...met als zoete troost dat het alleen maar om te overnachten was....

Het was pikdonker en op het stoffige plein was er een gejoel van kinderen, bedelaars, zakkenrollers, marginalen, truckers en gestrande zoals wij. Tijdens het afladen van de bagage sloeg een gepensioneerde militair de chaos uiteen met een tweeloop, bescherming zoeken op het dichtstbijzijnde hotelterras was niet beter, het krioelde er van vliegende reuze mieren! We hadden geen keuze dan ons letterlijk neer te leggen bij de situatie en boekten er een kamer: de betonnen bunker met ijzeren deuren en tralies had de insectenwereld niet kunnen buiten houden, bloedspatten op de kale vuile muren en in de douche zonder water schilderden bewogen overnachtingen. Zo snel als mogelijk en volledig aangekleed, kropen we in een luizenbed om de nacht te ontdromen van al wat vliegend of kruipend was.

Wat een nacht! Drie uur geslapen en voor de rest wakker gelegen samen met de bezige beestjes. Veel opsmuk viel er niet te doen en we lieten het hol aan de geleedpotigen. Het was veel te vroeg maar

niet voor de koffiestalletjes, oef, we namen een licht ontbijt tussen de lokale bevolking die rochelend en hoestend het gesopte brood opslurpte. Als twee verdwaasden onder hetzelfde denk-deken keken we gelijktijdig omhoog naar een kitscherige poster waar een oosterse danseres al jaren het stulpje opvrolijkte met de woorden **Love is enough**: nergens ter wereld kon deze wijsheid toepasselijker zijn!

7. Op de Djebel Mussa, Sinaï woestijn

April 2002

Het programma was al even duister als de nacht die we inreden, de rit van *Dahab* aan de golf van *Aqaba* tot de voet van de *Horeb* berg of de *djebel Mussa* in de *Sinaï* woestijn duurde zo'n twee uur onder bliksemflitsen waar ik eerst dacht dat het artillerievuur was, je kon maar nooit weten met de gespannen toestand ginder achter.

De eerste halte was een gigantisch baancafé waar we met honderden pelgrims een aansterkende koffie dronken, deze Lourdes in 't kwadraat hadden we niet verwacht, een eenzame tocht zou het niet worden. Een paar kilometer verder werden we gedropt aan een volle parking: de klim op de berg, waar *Mozes* zijn volk de tien geboden verkondigde, kon beginnen.

Voor de oudste reisgezellin was dat alles te vermoeiend en ze zetelde op een kameel, wij volgden onze gids zoals honderden andere die van hen en met een zaklamp want je zag geen steek voor de ogen. Het rotsachtige pad was niet breed en de diepte van de ravijn was enkel te raden. Even uitblazen was er niet bij want het deed de mensenslinger ophouden; tastend steun zoeken bij de buur kon vreemd aankomen als het twee lange poten van een dromedaris waren.

De gids leidde zijn groepje in tijdsetappes: “ in one hour you can rest?..” in forty minutes you can drink coffee” en nog een half uur later konden we ontbijten..?.. niets van dat alles werd bewaarheid, de

berg van Mozes bleek één en al leugen. Koffie was er wel maar te koop, hoe hoger het stalletje hoe duurder de consumptie en we hadden al een behoorlijk bedrag betaald voor de trip. Het was afzien, iedere stap werd een marteling en het trillende been hield gelijk tred met de slappe lach, de energie trok weg en het vermoeidheid (geen slaap die nacht) liet zich voelen. Het zwijgen verried een lastig zwoegen van de vaste reisgezellen en ze sloot zich aan bij de lijdende massa, ze verdroeg geen gekheid. En zeggen dat de klim de beweegreden (bewegen in ieder geval) van de reis was, we hadden een solo bedevaart op eigen tempo in gedachte. De 3000 en zoveel trappen naar de top waren de zwaarste loodjes die de ledematen moesten trotseren: kreunende puffende blazende zuchtende vrouwen, mannen, kinderen, jong, oud, en van alle nationaliteiten sleepten zich naar de plaats waar ooit de tien geboden werden geopenbaard! De *Horeb* werd een versterving, hoe durfde ik aan eten denken? en toch was het zo, het verlangde ontbijt daar hoog boven was geen gratis manna dat uit de hemel viel maar dure Leo wafels en Snickers. De mythe werd ontkracht eens de top bereikt, het werd drummen met honderden andere die de eindmeet al hadden overschreden met koffie thee en sneukelgoed in de hand.

Een opkomende zon en doel van deze kruisweg kon als een verlichtende openbaring van Gods' uitverkorene worden begrepen, maar de stralende apotheose in de vorm van de vuurbal leek wel 'the golden goal' van een religieuze wedstrijd; er werd gefloten, geroepen en geapplaudisseerd, geen adembenemende stilte maar veel kabaal, geen mystieke ervaring maar veel tumult en God weet...misschien was het oorspronkelijk ook zo..?

Het persoonlijk gevecht tussen geloof en bijgeloof werd verbonden met het verhaal van Mozes: zijn volk werd gestraft voor hun ongeduld dat tot bijgeloof had geleid door het aanbidden van het gouden kalf. Ik

probeerde niet al te veel waarde te hechten aan mijn vergulde viervoeter dat op een numerologisch veld stond; datum van vertrek (de 13-de), zitplaatsnummer op het vliegtuig, hotelkamernummer... Al de cijfers werden vertrappeld door goudhoeven en een luide gerekte beu weerkaatste tegen de rotswand tijdens zijn diepe val!

De berg van Gods' afgezand was majestueus en we waren content hem beklommen te hebben, het vroeg een inspanning die bijna ontspannend was.

Tijdens het dalen kwamen we de raarste rotsformaties tegen, sommige zagen eruit als bunkers met natuurlijke graffiti erop, bergspleten keken uit hun versteende kassen naar de uitgeputte afdalende bedevaarders. De nacht had tijdens de klim een wonderbaarlijk landschap verborgen gehouden.

'The fox of the desert' zoals onze gids werd genoemd, droeg zorg voor zijn vossen en stak een hand uit waar hij kon. Beneden aan het *St. Catharina* klooster (gebouwd in 548-565) stond al een massa volk, het was pas acht uur en toch gaf het het gevoel drie dagen onderweg te zijn geweest. Tijdens de zoveelste pauze ging het gesprek even over religie...gelukkig waren we te murw, het kon het ont aard(s)en in ieders gelijk.

De poort van de kerk zou om 9 uur open gaan, tenminste als de monniken niet aan het bidden waren wat het geval was. Een half uur stonden we tussen een mensenzee te slaapwankelen en te verschroeien onder dezelfde zon die we vier uur eerder nog bejubelden, in afwachting riepen de gidsen kloosters' geschiedenis uit over de zombieachtige niet luisterende massa. Misschien was het de strategie om eerst de afmattende nachtpelgrimage te maken om zo het historische gedeelte snel te kunnen afronden.

De fox troggelde ons als eerste door een smalle ingangspoort, hij deed zijn bondige uitleg en af en toe flakkerde de verdwaasde aandacht op. Originele Russische iconen hingen in de oude Grieks-orthodoxe kerk...ik herinner me de uitgesleten vloertegels, de koelte, een gescheurd gordijn en wierookgeur.

Het hoogtepunt van het ommuurde klooster was het 'brandend braambos', omringd door nieuwsgierigen zweefde het ergens op een binnenkoer, in onze toestand zagen we het bijna ontvlammen: we keken van dicht, van ver, en trachtten het nooit meer te vergeten, als

kind moest ik altijd aan een doornige braamstruik denken maar deze leek een ordinaire klimplant wat het volgens de gids ook was..?

De bibliotheek met zijn oude Christelijke schatten waren niet toegankelijk voor het publiek.

Verwaaid of beter verhit werd er afscheid genomen van de fox op deze unieke historische plek.

Bij de volgende halte aan de golf van *Aqaba*, in *Tabarin* werden we verwelkomd met “BEACE” maar deze Engelse vrede stak hommelde en bromde door de weke hersenen, “BLAESE” we wilden alleen maar een bed.

8. Per fiets door Siwa, een oase in de woestijn, Egypte

Oktober 2002

In een BBC reportage over *Alexander de Grote* waren beelden te zien van *Siwa*, een oase in de westelijke woestijn van Egypte, de tijd was er blijven stilstaan en het oord sprak zo tot de verbeelding dat we erheen trokken, hoe?.. dat zouden we wel ter plaatse zien.

Cairo kenden we al, vooral dan het lawaaierige *Tahrir*-plein waar we in het voorjaar een hotel hadden geboekt, negen jaar later zouden massa's betogers de drukste plaats van de hoofdstad bezetten.

Van de metropool spoorden we naar die parel aan de Middellandse zee: het mythische *Alexandrië* en het korte verblijf liet een diepe indruk achter, was het de zee, de oude tram-en-treinlijn, de koffiehuisen, de stoffensoek, de visrestaurants. Misschien zou ik ooit terug keren om de wereldberoemde ‘Bibliotheca Alexandrina’ (die nog niet af was) te bezoeken, maar het reisdoel was die vreemde oase diep in de westelijke woestijn.

De hotelronselars brachten de schaarse toeristen in ezelskarren van het station naar hun bestemming, die avond waren wij de enige. Het schokkende tochtje was er een van verwondering gemengd met jammerklachten toen de geparkeerde 4X4's in het vizier kwamen, de nog ongerepte oase kon snel een Westerse speeltuin worden!

Het vredige *Siwa* verhuurde fietsen, om 10 uur was het al snikheet maar we waren mobiel en vooral VRIJ. We hadden amper de

dorpskom verlaten of één van de vele toeristenspotters was ons gevolgd om een woestijntrip aan te smeren, de vorige avond hadden ze het ook al geprobeerd maar we waren tevreden met de tweewieler en dachten niet aan de komende dagen. Overmoedig sleurden we van alles mee en de vondsten werden onder de fietsrekker gestockeerd. Het was broeierig en de reisvriendin zag ik roder en roder worden, we werden aangestaard door de lokale bevolking.. was het omdat pedaleren een zuivere mannenzaak was of verklaarden ze ons gek te fietsen in die hitte? Op het kookpunt van de dag keken we over een verblindend zoutmeer waar een kilometers lange weg door liep, ofwel was het gepekeld worden of terug keren, de keuze was snel gemaakt.

De zoektocht naar de orakel-tempel was verwarrend, de goden hadden ons niets ingefluisterd dus moesten we onze plan trekken en eerlijk gezegd 'zoeken' hebben we niet gedaan. We botsten toevallig op een nog rechtstaande muur van wat het heiligdom *Umm Ubayd* bleek te zijn en gewijd aan *Amon*, de hiërogliefen toonden een rij goden voor de troon van hun opperste god. Een tiental meter verder bevond zich het werkelijke sanctuarium van *Amon* waar *Alexander de Grote* bevestiging vroeg of hij wel degelijk de zoon van de Griekse oppergod *Zeus* was.. de plek was even verlaten als de mythologie zelf. In de buurt vulde ik een fles met zand, een reistraditie sinds jaren. Het terrein lag vol rotsblokken die ooit deel uit maakten van het tempelcomplex, de opgravingen waren gestaakt zo te zien en de dorpeling kon zijn gang gaan met de geschiedenis.

Vanop de berg *Jabal-al-Mawta* gapen de grafholen over de uitgestrekte omgeving, de Egyptische dodencultus krijgt de hoogste en voornaamste plaats, ginds wordt nog geluisterd naar de verstomde stem der afgestorvene, de schijnbaar natuurlijk gevormde grotten zijn perfect uitgehouwen en de drie rustplaatsen die we te zien kregen waren qua kleur en afbeeldingen nog verrassend fris en ongeschonden ook al zouden ze van voor de 26ste dynastie zijn (671voor C.)

In de vervallen citadel en het oorspronkelijk dorp *Shali* huist de enigste moskee van *Egypte* met een schouwvormige minaret, het lemen dorp was ooit door overstromingen onbewoonbaar geworden, de modder verwrong het geheel tot een uiteengevallen boetseerwerk. *Siwa* en zijn gehuchten maakten zich op voor *Dakrouth*, het jaarlijkse oogstfeest ter ere van de dadel dat bij de volgende volle

maan voor drie dagen zou losbarsten. Wij.. ik hield het bij cacao, de klant vroeg en kreeg een van de heerlijkste vers gebakken chocoladecakes ooit gegeten, en zo zal deze zoetigheid en het orakel van *Amon* voor eeuwig aan de gesuikerde dadel-oase verbonden blijven.

9. Het delirium in de Witte woestijn, Egypte

Oktober 2002.

Verslavende zandzeeën, er is niets en er is zoveel; een landschap van wisselende warme kleurvlakken, op eerste zicht zonder obstakels met het hemelsblauw als koud contrast. Elke oneffenheid wordt in het beeld uitvergroot, zandtekeningen geblazen door de wind waaien terug tot de korrel, zoveel beweging in het stil leven.

Geen levende ziel onderweg behalve de verschillende controleposten nabij de *Libische* grens; in golfplaten barakken zitten enkele soldaten met het minimum aan uitrusting; een radio, een theepot, een wapen, een toilet. Verroeste olietonnen dienen als wegversperring.. Ook de militair is religieus, ze knielen op een gigantisch zandtapijt gericht naar *Mekka* voor het bidden zonder einder....

Bij zonsondergang hielden we halt midden in de enorme korrelzee met zijn glooiende duinenrij die van beige naar licht grijs tot oker varieerde; de hemelse schilder had zijn borstels uitgestreken en er restten rode zwarte violette en grijze wolkenvegen die het firmament bleven kleuren tot de Avondster en de sikkelmaan het geheel overnamen. Er volgde een overweldigende sterrenhemel die tot de horizon boog; een astronomisch paradijs waar de grote en kleine beer in rond doolden.

Vergeet de hoge temperatuur en de witte woestijn ziet eruit als de noordpool; het oneindig zandpark is bezaaid met sneeuwwitte poederhopen en grillige rotsformaties, verderop in de vlakke duiken er vreemde kalkgestalten op, de hemelcurator had 'wit' als opdracht gegeven aan een beeldhouwende natuur.

's Avonds spiegelde de witte woestijn een wolkendek, wat later werden de schapen aan de lucht verdreven en verscheen een gitzwart plafond met zijn duizenden stippen, de wind floot tussen de sculpturen en fluisterde magische dromen.

10. Per auto door Frankrijk tot het 'Palais Ideal'

Maart 2003

Boven het landschap had het luchtverkeer een schrijfbled achtergelaten, horizontale strepen werden gekruist door een straaljager die de verticale marge omhoog schoot.

Naar daar waar Abraham de mosterd haalde, *Dijon*.... Een pijl wees naar *Dampierre*, "de gewijde" merkte ik op en mijn partner bekeek me?.. deze schoolherinnering had niets met heiligheid te maken maar met de voornaam van genoemde: *Gewijde=Gwij=Guy Dampierre* en tweede zoon van *Margaretha van Vlaanderen*, ze was eerst met iemand uit het *Avesnes*-geslacht getrouwd en later met een *Dampierre* van het *Champagne*-geslacht, het gevolg was een serieuze familieruzie tijdens de verdeling van de macht.

Verder naar de mosterdstad de geschiedenis doorkruisend: *Langres* op de heuvel.. 'Oude Gallo-Romeinse omwalde stad met panorama' wat een plek, beiden dachten we aan *Laon*, het parkje met bomen en de oude kiosk hunkerden naar een dramatische kostuumfilm mede door de kraaien die de stilte open krijsten. De kathedraal van *Mammès* (12de eeuw) was groots door zijn eenvoud, de koster speelde op het orgel en het lege gevuld met muziek was ontroerend, een kraaienpluim lag in het portaal. De uit zandsteen omwalde stad met scheef getrokken huizen was een verrassing, op de *Place de Diderot* en geboorteplaats van de filosoof (1713-1784) dronken we een grand crème. Na *Langres* kwam de regio *Côte d'Or* en de chauffeur die het paneel niet had gezien geloofde me maar half; de zonsondergang bevestigde want 'goud' overheerste, de einder stond in vuur en vlam: violet oranje lichtblauw fuchsia en turkoois spetterden in het rijdend scherm. Ook *Bachus* trad aan, in de *Rhône*-vallei vloeiende geld en wijn, de chateaus hadden lichtinstallaties op de gevels om dag en nacht hun rijkdom te beschijnen.

Beaume en *Les Nuits de St. George* waren prachtige dorpen maar we bedankten, de hotels oogden iets te duur. In *Tournus* een kleine middeleeuwse stad werd halt gehouden: eten in de *Palmiers* en Franser kon niet ook al was de uitbater een Noord-Afrikaan: toen twee dorpsfiguren plaats namen bleek één stoel gereserveerd voor 'Zaza', de poedel. De patron stak een musette-cassette in en de avond van de oudste kon niet meer stuk, tussen de happen door zong hij het accordeonrepertoire en sprak meer tegen Zaza en zichzelf dan tegen zijn compagnon.

De romaanse kerk van *Philibert* had de poorten wijd open, de over gerenoveerde lichte bidplaats was klaar om bezoekers te ontvangen, de kilte zat nog in de muren van de *St. Valérien*-crypte, de oorspronkelijke kerk van deze heilige was een antiekwinkel geworden, jammer het stadje was te mooi om waar te zijn.

En route, stralend weer en vliegtuigen trokken al volop lijnen...aan mij om ze vol te schrijven.

'*Impression de Lyon*', zuiders Frans vooral door het weer zelfs de stedelingen waren verrast door de plotse lentesprong. De brede stroombedding van de *Rhône* en de *Saone*, de bruggen, de typische gevels, loodrechte avenues en de bruisende commerciewijk, het deed aan *Paris* denken, of een mix van *Bordeaux* en *Liège* volgens de partner.

Verder zuidwaarts met de zon in het gezicht, *Palais Idéal* van de facteur *Cheval*, ja waarom geen ommetje maken voor het werk van een voormalige collega. Wat de dorpelingen eerst als 'un projet fou' moeten hebben beschouwd is heden ten dage hun broodwinning geworden, de plek is een toeristische trekpleister.

De facteur, die zijn devotie aan God en Zijn natuur niet onder stoelen of banken stak, was ooit aan een gigantisch werk begonnen door simpelweg een steentje te vinden. Hij heeft 33 jaar verbeten gewrocht aan zijn uniek paleis vol grillige vormen, dit samenraapsel van verschillende cultuurstijlen gaat tot de tijd van de farao's. De koppige postier, met een *Streuvels*-uiterlijk, gooide zijn kepie over de diligence om verder godsvruchtig te kunnen metselen en dat tot twee jaar voor zijn dood (1924). *Gaudi* * versus de *Facteur Cheval* of omgekeerd, want ze leefden in dezelfde periode.

Palais de Pékin, *Ferme de crocodiles*, *Pierrelatte*, *Pont St. Esprit*, ik vroeg waar we eigenlijk naartoe reden bij het zien van al die titels? "Richting *Orange*" onder een oranje avondgloed, vogels scheerden naar hun nachtnest; in het onze, de lichtblauwe slaapkamer van een poppenhotel, was rond elke kader een bloemenrand geschilderd, de rozenfranje liep door tot op het plafond en op de hoofdwand groeiden ze uit tot enorme waterlelies, als kikkers sprongen we in het barokke bed, plonzend tussen kunst en kitsch.

11. De oase *Amtoudi*, zuid Marokko

Juni 2003

Bij het binnen rijden van de oase was er stilte in de auto, geen oh's of ah's van verwondering eerder een afwachtende houding. Het bord naar de herberg 'Ondiraitlesud' was het noorden kwijt en wees naar een gloednieuw roze huis.. "is het dat?", gelukkig niet. En dan begon het.. hoe verder in het dorp hoe paradijselijker, de aarden weg hotste de auto in een zonderlinge verscholen wereld tussen de rotsen. Beneden in de vallei stroomde een riviertje lieflijk door het frisse groen van tuinen en palmbomen, lemen huizen duwden tegen de bergwand, we waren de kluts kwijt, dit prachtige oord kon ook in *Jemen* geweest zijn, meer bepaald de wadi *Daw'an*, even hemels voor de aardse waarnemingen.

De avondschemering, het magische moment van de dag in zijn onwerkelijke kleuren, aan een truck werden de laatste inkopen gedaan door keuvelende dorpingen, dierengeluiden en stoeiende kinderen echoden een ongedwongen bestaan: de galm van een leven ver weg van al het hectische.. We slenterden verder in de plots gevallen duisternis terwijl de muezzin tot avondgebed opriep, de repetitieve koranverzen weerkaatsten tussen de klippen, en van de hand Gods gestreeld gingen we erbij zitten. Ook krekels kikkers ezels tsjirpten kwaakten balkten hun avondpsalm, een halve maan lichtte bij en wierp reuze schaduwen op de rotswand als geesten die het oord bewaakten voor de eeuwigheid.

12. Van hotel 'Crescent' naar hotel 'Rambow', *Aden*, Jemen

Oktober 2004

Maandag 11/10/2004.

De qat in 't donker knippen. *

Soms kan je op plaatsen komen en niet weten hoe eraan te beginnen, wel *Aden* is er zo één; de onoverzichtelijkheid van de stad deed het oriëntatievermogen nog meer wankelen..

Onze gids-chauffeur 'Mohammed', die uitsluitend Arabisch sprak, pikte ergens in een buitenwijk (*Aden* bestaat uit niets anders) een neef op om wat mee te toeren, of wou M. zijn vrouwelijke buit tonen?. We zochten er niets achter en rangschikten het onder één van zijn raadsels.

De prijsonderhandeling in het oude Engelse hotel *Crescent*, wat in ons geval verwees naar een wassende uitgave, liet de altijd klaar

staande chauffeur deze keer aan zijn madammen over; toegegeven het duurste verblijf van de reis was mijn idee geweest. Bekoord door de luxe-suite met uitzicht op de rede, deed me even in de sfeer van 'A room with a view' vertoeven, niet beseffend dat er in het kwartier vier jaar eerder een aanslag op het Amerikaanse oorlogsschip *USS Cole* had plaats gevonden (toen we voor de eerste keer *Jemen* bezochten). De reisgids had het over 'een historisch hotel met Britse atmosfeer' zonder een asterisk naar de bomattaque.

Ook al is gans *Aden* 'havenkwartier' toch zaten we in één ervan: *Al-Tawahi* of *Steamer Point* lag ver van de andere bleek later, Mohammed en zijn neef hadden we ondertussen pruimen gestuurd. De toeristen-info was een krakerspand voor katten geworden dus draaiden we rond in de desolate buurt; in de zestiger jaren was het nochtans de bruisende 'place to be' voor de koloniserende Britten ! We mochten geen foto's nemen wegens veiligheidsredenen.

Hete thee werd in het schoteltje gegoten ter afkoeling en vervolgens opgeslurpt, ik zie het de stijve Engelsen niet direct doen maar het bleek al een jarenlange traditie daar aan de golf. *Aziz* zijn antieke boekhandel was veel te duur maar had wel postkaarten, een rareiteit in *Jemen*. Met deze wetenswaardigheden trokken we ons als twee oude seuten terug in de 'room'...de 'view' op de tanker was gewijzigd, het schip had het ruime sop gekozen.

Het avondgesprek over de vreemdste reiservaringen in diverse hotels bleek wel een voorspelling...Rond middernacht kwam er ineens veel leven in de brouwerij, het eerst niet te duiden kabaal werd na uren gewoel en slaapdrunkenheid zo klaar als een klontje...het hotel was een HOERENKOT en de suite naast de onze had het meest begeerde bed! Hoge hakken en gillende meisjes weergalmden door de immense dortoir, af en toe bromde er een basstem, airco en tv dienden als geluidsdempers voor het smachtende liefdesspel, het gedoe duurde een godganse nacht tot na het ochtendgloren. De twee oude vrijsters die we ons hadden aangemeten, kregen het na enkele uren wrikkelen serieus op de heupen, de groeiende woede sabelde de resterende dromen aan flarden, er bleef alleen nog razernij! Ik zou ruzie maken!.. ROEPEN en TIEREN..!!..niet betalen en direct vertrekken!! Achterdocht sloop tussen de furie.. Mohammed wist ervan.. of was het zijn zogenaamde neef? Mijn gedachten lagen in een knoop, opstaan was de redding uit de nachtelijke verwarring,

blijkbaar had de reiscompagnon ook strijdideeën want ze was vloekend bezig met inpakken!

Dinsdag 12/10/2004.

Geen qatje om zonder handschoenen aan te pakken.

De dag had ons al voor 1/4de opgejut, kwart na zes stonden we gepakt en gezakt aan de receptie, de eerste vroege en opgewonden ochtend van de reis! Terwijl ik de rugzak nog dicht snoerde hoorde ik de reisgenote resoluut zeggen dat we vertrokken en prompt legde ze geld op de comptoir. De geschrokken bediende moest eerst even bekomen, hij beraadde zich en belde zijn handlanger die waarschijnlijk tussen de poupées in de fameuze suite lag, de hoorn werd direct aan mij doorgegeven? De schorre ochtendstem maakte van mij een 'Sir'.. normaal kan ik ermee lachen maar "sorry..I am a lady!" en kortaf ging ik verder dat ze toeristen niet in "houses for girls" moesten laten overnachten en zeker niet voor zo'n hoge prijs.. zij hadden met ons iets te vereffenen in plaats van omgekeerd!

s' Nachts had ik liggen worstelen met het woord 'brothel'...probeer dat maar eens deftig uit te spreken in volle colère! Het dispuut ging erover dat we de kamer van Mohammed (waar zat hij trouwens..?) niet wilden betalen, dat ene slapeloze nachtje kostte al genoeg. De niet aflatende vrouwentemmer gaf me geen andere keuze dan te dreigen met de 'sjeik van de wijk' die ik zou aanschrijven...dat er een gevoelige snaar geraakt werd bleek uit de daarop volgende stilte aan de andere kant van de lijn... toch zou hij eerst met de hotelmanager confereren...en toen sloeg ik pas echt toe! Het adres van de zogezegde baas werd opgeëist, de charlatan capituleerde en vroeg de receptionist terug, na enkele seconden legde hij de hoorn op de haak en schoof Mohammed zijn identiteitskaart over de balie.. De dierbare chauffeur was met hangende pootjes de bagage aan het inladen en hield zich tijdens het dispuut op veilige afstand.

Op de nuchtere maag konden we als straf de Adense cisternen gaan bezoeken die een zekere Mr. *Salt* zou ontdekt hebben in 1809, maar geschiedenis interesseerde ons nog niet om 7 uur 's morgens, de halve daguitstap deden we in 10 minuten. Er volgde een stilzwijgend karig ontbijt, thee met brood.

De officiële bankstraat werd genegeerd om het clandestiene wisselsteegje in te slaan, een dikbuikige pasja gewapend met waterpistool riep de nodige commando's naar zijn woekeraars, uitstappen hoefde niet want de deal werd aan het raam afgesloten.

We reden naar het lelijke nieuwe stadsdeel zo'n 10 kilometer verder waar Mohammed een tijdelijk en deftig onderkomen wou vinden, de reisgenote kreeg bijna iets! *Rimbaud* * zijn huis en de torens der stilte * zagen we aan onze neus voorbij gaan. De naam *Crater* of de krater en oude stadswijk werd al enkele keren uitgesproken maar volgens de reisgids wordt ook *Critir* of *Critiri* gezegd, de 'a' deed niet vermoeden dat het ook 'i' had kunnen zijn, ezels dat we waren...het was een kwestie van elkaar verstaan op de reis. We pendelden terug.. yes! en als bij toeval ontdekten we de Adense stek van de grote Franse poëet dat 'Hotel Rambow' was geworden! De

compagnon was in alle hemelse staten, voor mij was het alsof het zo moest zijn.

De Fransen hadden het oude koopmanshuis in 1991 gerenoveerd en als cultureel centrum had het zeven jaar stand gehouden; in 1998 waren de fondsen op en het werd gesloten. Het hotel bestaat twee jaar maar wordt niet als dusdanig in de reisgids vermeld...wij vonden het incroyable! Hoewel de receptie niet veel voorstelde, voer een brede trap naar een open

lichte overloop waar op de twee koelkasten (een volle en een lege) een getekend portret van *Arthur Rimbaud* stond. Het opgeknapte huis had zijn oorspronkelijk karakter bewaard, zelfs in kamer 108 (een nummer te onthouden in het pelgrimsoord der literatuur) stamde het meubilair nog uit de negentiende eeuw (behalve de tv, de jaren 60 kapstok, de douche en de ventilator). Liggend op het hoge bed staarde ik naar het plafond .. hoe had de schrijver deze balken vervloekt en het huis en de hitte en het vuil en de mensen.. zijn inkt spuugde één Jemenitische jeremiade op het briefpapier gericht aan

het thuisfront! Het personeel had totaal geen notie van wie 'Rambow' was, laat staan de Jemenieten die er logeerden. Gehurkt bestudeerden we de kaart van het Arabisch schiereiland, vooral de Ethiopische poetser *Alamo* (*Ismaël* als hij in *Jemen* verbleef) *Ismaël* was zeer leergierig, bij aankomst fluisterde hij dat hij ook 'christian' was.. de reiscompagnon fronste het voorhoofd?

Het rare Aden had iets aantrekkelijks, was het de zee die je deed draaien omdat ze je langs alle kanten bespringt of de lavabergen die de stad uiteen duwen? of het dominante Turkse fort?.. of de aanwezigheid van de torens der stilte die we nooit te zien kregen?

In de *Crater* en wel degelijk het hart van een uitgedoofde vulkaan, was het winkelcentrum van de stad gesitueerd; het borrelende lava-bloed kookte ook bovengronds.. figuurlijk dan, vooral aan de qatmarkt spuugden de verhitte gemoederen veel kabaal !

Stof en broeierige warmte vertraagde de tred naar een slentergang, uitgeteld namen we een avondmaal op de stoep tussen de uitlaatgassen.

Het versleten laken op mijn bed had een blauwe inktvlek, de cineast zoemde in op de spot en we zagen er fantastische woorden uitvloeien.

13. Damt damp, Jemen

Oktober 2004

Woensdag 13/10/2004.

Een vogel voor de qat.

De inktvlek van 'Rambow' waarop ik geslapen had, werkte als een tranquillizer, ik had een verdoofde nacht.

Inkopen deed de gids-chauffeur Mohammed op zijn Arabisch: met een draaiende motor werd de bestelling door het raam geroepen, zo ook voor het muziekstalletje waar de ene cassette na de andere in de autorecorder werd getest en het moet gezegd de man had smaak en ritme, schuddebollend en vingerknippend reden we richting *Damt*!

De qat van *Damt* was de beste tot nu toe volgens de reisgenote , ik liet de bussel nog even liggen want middagrust was nodig na de overweldigende entree in het wilde stadje! Hoewel we 's lands ruigheid enigszins kenden, was het diep in de bergen toch iets speciaal en de wapens waren nog in grote getale aanwezig. Langs de

hoofdweg die het uitgegroeide dorp in twee splitst, staan talrijke hotels wanordelijk tussen de huizen gebouwd, slordige Jemenitische urbanisatie, liggend aan een zwembad met een longdrink konden we vergeten. Opstuiwend stof verhinderde het zicht op de woelige activiteiten; de stad stond bekend als kuuroord vanwege zijn warmwaterbronnen, geen enkele touroperator plant een bocht naar deze kolkende spa behalve de onze. Het logement leunde tegen een rots waar het winstgevende water in opborrelde, het helende oord bleek vooral door autochtonen bezocht te worden, wij waren de enige westerlingen.

In de regio der dode vuurbergen was deze in *Damt* toch heel merkwaardig: tegen de uitgedoofde vulkaan was een trap gebouwd maar deze kon pas beklommen worden nadat een gladde uitgesleten rotspartij werd getotseerd op handen en voeten! Eens boven openbaarde zich het hart van de heuvel die door een perfecte cirkel was ingebed, de diepe krater goochelde met het zonlicht en ontmaskerde een hallucinante waterspiegel, de vreemdste vormen werden erin weerkaatst, zoals de onze. De onpeilbare kuil verzwoeg het nietig bestaan met gepaard gaande gedachten over 'het zijn' en we 'waren' niet alleen; meesters onderwezen hun leerlingen in de bergkroon, *Damtse* dames hielden er hun kranse en de qatpruimers kauwden naar hun roes aan het miraculeuze gat: het was de toren der stilte die we in Aden hadden gemist.

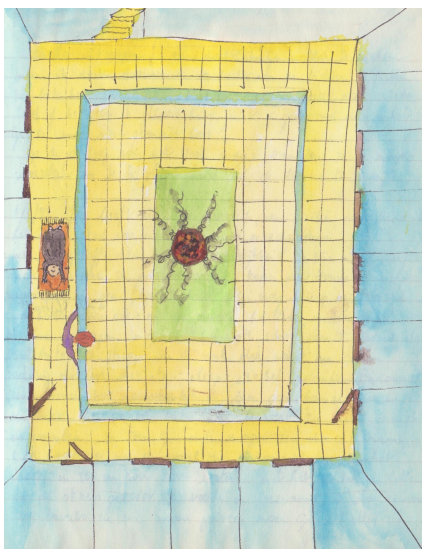
Mohammed had een badruimte gereserveerd voor zijn toeristen, we waren tenslotte langs deze bron gepasseerd om proper te zijn. Bloedheet vulkaanwater vulde het bassin en met de grote teen werd de temperatuur getest.oeioei.. hoe moesten we eraan beginnen zonder koudwaterkraan, daarin zouden we het niet lang volhouden! Het gegiechel weergalmde boven de stroming, als bange wezels schoven we op de badrand, erin vallen was als een gekookte kreeft eruit komen. De waterproef maakte vorderingen, wiebelende voeten streelden voorzichtig het helende vocht, de compagnon haar uithoudingsvermogen was groter dan het mijne en haar onderste ledematen kleurden langzaam roze alsof ze eerst sokjes en daarna kniekousen aanhad. De beker zorgde voor het verdere pletsfestijn en naarmate we de thermische kuip gewoon werden riskeerden we de eerste trede..het stomend onderlijf stond in scherp contrast met het

bibberende bovendeel. ‘Kopje onder’ werd overgeslagen, zo’n heldinnen waren we nu ook niet. Het genezende water was zo diep in poriën gedrongen dat we met moeite de kleren konden aantrekken. Alsof er tien vulkanen waren beklommen zo afgepeigerd waren we, de nachtrust was welkom.

14. Tataouine, het managerspel in hotel ‘Gazelle’, Tunesië

Maart 2005

Lag het aan de stad of aan ons...we kwamen terug in een financieel vangnet terecht, zes jaar eerder waren er geldstrubbelingen geweest met een gids, deze keer lieten we ons misleiden in hotel *Gazelle*! Een volle parking deed vermoeden dat de ‘Gazelle’ belopen was, een bediende kwam aangelopen nog voor we goed en wel uitgestapt waren en leidde ons naar binnen, het wagenpark werd door burens en personeel gebruikt bleek later want wij waren de enigste toeristen: de eerste valstrik was gelukt! In de groteske marmeren inkomsthal, waar het presidentsportret mede een oog in ‘t zeil hield, nam de zaakvoerder over: piekfijn uitgedost begon hij druk en zenuwachtig te doen alsof hij aan ons geen tijd wenste te verspillen en legde prompt de inschrijvingsformulieren op een lege over gepolierde toonbank. Hij had blijkbaar een cursus ‘verkooptechniek’ gevolgd en de eerste truc uit het commerciële handboek ‘Snel handelen vooraleer de klant zich bedenkt’ werd toegepast. Zonder argwaan stelde mijn uitgebluste partner de prijsvraag die we beantwoord kregen door een verwijzing naar de desbetreffende lijst, punt twee ‘Zo weinig mogelijk praten om geen reactie uit te lokken’ bleek ook geslaagd. “Vingt quatre dinar” las ik luidop.. ”Deux fois” echode het door het spiegelpaleis, dat

was het dubbel van de normale tarief!! De manager liep nagelbijtend de balzaal op en af, de voetnoot in de handleiding ‘Beheers uzelf’ had hij kennelijk overgeslagen. We rekenden en argumenteerden onder elkaar tot grote ergernis van de patron die een snelle afhandeling had verwacht, als een opgejaagd dier brieft hij achter de coulissen en radeloos van het wachten verscheen hij plots met een spuitbus in aanslag, klaar om een giftige hold-up te plegen! De arm gestrekt spoot hij het stuifpistool in alle richtingen, langs voor en tussen ons om verder als een bezetene de aanpalende hall en gang door te vliegen. Zonder te beseffen wat ons overkwam registreerden we het uit de hand gelopen punt drie van de syllabus ‘Benevel de klant met nepparfum’, dat mijn man dit doorstaan heeft verwondert me tot de dag van vandaag, hij moet bedwemd zijn geweest van de toxische rozengeur want aan dergelijke aroma’s heeft hij een hekel! De muggenverdelger wakkerde de besluiteloosheid nog aan en de man werd hysterisch van het twijfelende koppel: hij kwam, verdween en verstopte zich om maar niet te moeten horen dat we zouden afhaken.. de cursus zou in duizend stukken gescheurd worden! De vermoedheid won en we schreven uiteindelijk in, de manager in zwart pak zwijmelde, niet van de bloemengeur maar van opluchting, giftig siste ik nog een laatste kanttekening..”Vous êtes content monsieur?!””, hij herpakte zich en zette terug zijn ingestudeerde Hilton-face op.

15. Axum een raadsel, Ethiopië

Oktober 2005 of februari 1998 E.T.*

De noordelijke Ethiopische stad *Axum*, grenzend aan *Eritrea*, bleef na het tweede bezoek even mysterieus.

Vrijdag 7/10/2005-27/1/1998 E.T.

Het stele-park telt 120 granieten obeliskken waarvan men verondersteld dat het graftomben zijn, tijdens het hijsen van de grootste (33 m hoog) zou de massieve blok in stukken zijn gevallen: deze mislukte hemelse penetratie loosde zijn zaad over de Koptische sterveling.. de daverende dreun was het Godsteken om het heidendom vaarwel te zeggen en de Christelijke orthodoxie kon de vruchten plukken door hun religie als de ware te verkondigen. Doch een geheimzinnige waas bleef boven het kolommenkerkhof hangen waar het onzichtbare tot mythe was verklaard. Een op een punt uitlopende zuil die reeds eeuwen op de zandgrond lag te rusten, had

een vierkant met een driehoek erboven
gegraveerd...de meetkundige figuren zouden
het huis van *Axum* symboliseren die de 'Ark
des Verbond' onderdak zou verlenen; het
gekerfde raadsel op de onderkant heeft zijn
tijdloze afdruk aan de aarde toevertrouwd. De
hoofdstad van het voormalig Axumitische
wereldrijk was een en al vraagstuk en
zinderde van een niet te vatten abstractheid!

Het kerkendomein betraden we langs een zij-
ingang waar studenten psalmen zongen, een
priester stond een tiental vrouwen te belezen
op een veld van zuilbrokstukken die onder de
bomen lagen. De aandacht werd getrokken
door een oudere vrouw die in een cirkel van
gestapelde stenen met iets bezig was: de
normaal alles bedekkende witte sluier was
afgeworpen en in een al te loshangende jurk
voerde ze een obscene ritueel uit boven een
kegelvormige zwarte steen waar kaarsvet was
van afgedropen. De dame betrok de paar
toeschouwers in het vruchtbaarheidsritueel en
nodigde uit om de cirkel te kussen.. De
wedijver tussen de heidense fallussymboliek
en het Christendom in de achtertuin van de
kathedraal (Heilige Maria van Zion) maakte
de omgeving nog vreemder.

Op de tenen gluurden we over de omheining
naar het heiligste der heilige om maar een
glimp van het goddelijke raadsel 'de
huisvesting van de Ark des Verbond' te
kunnen opvangen. De sacrale omgeving kon
alleen door het sterke geslacht betreden
worden maar het gebod werd verbod om ook
maar één blik in de kapel te werpen...menig
nieuwsgierige zou in brand zijn gevlogen
volgens de legende!

Langs koningin *Sheeba* haar bad dat uit een gigantische rotsblok is gehouwen, ging de wandeling verder door de velden naar de graftombes van de koningen *Kaleb* en *Gebre Meskel* ; dit vorstendom zou in de 6de eeuw het huidige *Jemen* onder Axumistisch bewind hebben gebracht.

Verloren in een akker botsten we op de steen van koning *Ezana* waar ik vier jaar eerder met mijn partner voor een gesloten deur stond. De massieve loodzware blok (4° E. na C.) onder een golfplaten omhulsel had een postscriptum: verplaatsing van de loodzware rotsklomp kon een vroegtijdige dood teweeg brengen...

De twee meter hoge granieten steen was op drie zijden gegraveerd: in het *Ge'ez* een oude bijbelse taal, het *Grieks* en het *Sabatees* de schriftuur van het toenmalig imperium. De veroveringen en zeges van *Ezana* worden uitvoerig beschreven alsook zijn bekering tot het Christendom, een historische kroniek die in belangrijkheid niet moet onderdoen voor de steen van *Rosetta* * in Egypte (196 v. C.)

Voor een bezoek aan de graven van de volgende dynastie was er geen tijd meer.

Zaterdag 8/10/2005 -28/1/1998 E.T.

De reisgenote wou met de koets rijden en ik de gemiste graven bezichtigen, een compromis dus..."To Kaleb's tomb?..possible?", geen probleem en de koetsier vroeg 30 birr* heen en terug.

Reeds in het dal op het asfalt had het paard geen goesting om te werken en het voorspelde een lange rit te worden door de velden, voorbij het bad van *Sheeba* was de weg niet meer zo meegaand en de stad der stenen eer aandoend lag het er vol! Baasje en beestje toonden hun koppig karakter, de man zwoefte en zwiepte alsof zijn leven ervan af hing maar het dier bewoog nauwelijks, platte banden en een onmogelijk pad lieten ons geen poot vooruit komen! Niet alleen wij probeerden rustig te blijven maar ook de koetsier hield de schijn hoog. De "tchaks" ter aansporing vermenigvuldigden zich en toch bleven we ter plekke trappelen, de man sprong van de kar en trok aan het hele gespan...we waren te zwaar! Uiteindelijk schokten we door de velden maar ook van het lachen tot er plots een twintiger met twee krukken de karos voorbij stak...?.. ofwel was hij te snel of wij te traag, ik durfde amper naar de reisgezel te kijken die ook op de lippen moest bijten..."We zitten precies in een heel slechte B-movie"... deze opmerking was er te veel aan: met betraande ogen en

vol schuldgevoel keken we recht voor ons uit en alsof het nog niet genoeg was duwde de jongen mee aan het gamel ding! Het werd een gewetenstocht (zoals de hele reis trouwens) en 100 m voor de koninklijke graven werden we bevrijd uit het emotieharnas, de koets werd gestopt en samen met de gebrekkige jongen stapten we naar het doel dat uiteindelijk door eigen slordigheid niet bereikt werd...de entreebiljetten moesten beneden in de stad aangekocht worden en niet bij de tombes...

Het uitzicht balanceerde de ontgoocheling, de foto ging naar het groene landschap en het geld naar de kruisjes die we van straatkinderen kochten.

16. Yimrehane Kristos, Ethiopië

Oktober 2005 of februari 1998 E.T.

Als men zou vragen wat de mooiste en fascinerendste plek is die ik ooit zag, dan is *Yimrehane Kristos* het antwoord.

Dinsdag 11/10/2005-1/2/1998

In gezelschap van de jonge Franse leraar *Norik* die in *Congo-Brazaville* onderwees en die ook op vakantie was in Ethiopië, werd de 42 km trip van *Lalibela* naar de *Abune Joseph* berg gemaakt; deze gedistingeerde intelligente rustige man zat naast de chauffeur met

wie hij een perfecte verstandhouding had, het was te zien dat hij *Afrika* en zijn bevolking kende.

In stilte en verwondering reden we door een adembenemend landschap: de zon speelde op de bergflanken die deels in terrassen waren verdeeld, een frêle sluier van roze bloemen wuifde over de sorghum velden, de ronde hutten stonden als bolhoeden verspreid in het groen, jonge schapenhoeders liepen zwaaiend naar de jeep toe. "Tournesols.." en we wezen

de Zuid Franse bloem aan.. "van Gogue" antwoordde de copiloot. De anderhalf uur durende rit was paradijselijk ook al was de staat van de weg zoals ik hem vier jaar eerder twee weken lang mocht meemaken: hobbelig vol putten en stenen!

Het babbelen tijdens de korte klim naar *Yimrehane Kristos* had de aandacht voor de omgeving afgeleid maar de enkele bedelaars die langs het kronkelpad zaten werden wel opgemerkt; zonder iets te geven wist *Norik* op een respectvolle manier de uitgestoken handen te ontwijken, met een kort praatje bereikte hij meer dan met nietszeggende (gemakkelijke) vrijgevigheid.

De Christelijke tempel, gebouwd tussen 1087 en 1127, lag halverwege de 4190m hoge *Abune Joseph* berg.

Een zon priemde door het gebladerte, waterdruppels spatten als glinsterende edelstenen van een enorm basalten rots, de sprookjesachtige entree verraste en als verbaasde figuranten verstomden we in deze geloofsabel, de ontdekking van deze verborgen plek aan de rand van het hellende bos was buiten alle verwachting!

Een nieuw gemetste muur beschermt een nooit gezien decor: twee witte gebouwen in Axumitische stijl staan tegenover elkaar in een enorme spelonk: dat er eeuwen geleden gebouwd werd in deze verscholen plek was hoogst merkwaardig! De voorgevels kijken naar elkaar en zijn gescheiden door een plein waar banken en trommels klaar stonden voor religieuze bijeenkomsten. De façades hebben inkepingen waar donker hout afwisselt met de blanke granietsteen, de kerk heeft acht verschillende uitgehouwen vensters met elk een ander kruismotief, het voormalig paleis van koning *Yimrehane* tegenover is gesloten voor publiek en zou heden ten dage een monnikenverblijf zijn.

De priester deed zijn best om de bezoekers door het unieke kerkinterieur te gidsen: "elephant" en hij wees naar het plafond,.. "blue angel.. star of David.. Greek cross.. Maltees cross..".. we beschenen fresco per fresco in de 900 jarige bidplaats waar een hangende diamant zijn schittering 's nachts als een fonkelende ster zou prijs geven. In een hoek stond *Yimrehanes'* koffer, de inhoud bleef geheim zoals vele zaken in het land der gebrande gezichten. De rots zou een schatkamer van spirituele voorwerpen zijn geweest tijdens de islamitische invasie van de Somalische '*Ahmad Gragn* de

linkshandige' (16de eeuw), er werden onder meer tabots* verborgen.. de priester-gids repte geen woord over deze tumultueuze periode.

De reisgezellen doolden dieper in de spelonk terwijl ik nog naar mijn zaklamp zocht, op de tast en zonder schoeisel kwakkelde ik hen achterna in de hellende holte. De ogen moesten wennen aan de duisternis en in een lichtstraal onderscheidde ik plots een beenderveld van pelgrimskeletten! Op duizenden toegewijde afgestorvenen stonden we te trappelen, sommige hadden nog een gelukzalige glimlach onder de schedel, het intens verlangen om daar voor eeuwig te rusten hing boven de knokige devoten, vreemd genoeg had het tafereel niets lugubers.

De graftombes van de priester-vorst en zijn gemalin achter de kerk, waren met aaneen genaaide bidkledij bedekt, een patchwork van godsvrucht voor hun merkwaardige koning.

Met drie waren we erg onder de indruk van de zwarte grot die de witte bouwsels in zich sloot als een oesterschelp haar heldere parel.

17. Rebelle in Harar Ethiopië

Oktober 2005 of februari 1998 E.T.

Zondag 16/10/2005-6/2/1998 E.T.

In volle vaart en op nieuw aangelegde wegen scheurden we door een groen berglandschap om voor het donker het oosten van het land te hebben bereikt! De zon zeeg achter de heuvels en de lichtgevende gloed betoverde de omgeving, de magische sluier voor de avondval. De duisternis had de Hararse bevolking niet naar huis gejaagd, integendeel...het begon pas, de eerste tekenen van een Jemenitisch gelijkende wildheid deden meer thuis voelen dan het overige preutse kruisenland. Op de qatmarkt zat de ene beauté naast de ander het begeerde groene blad te verkopen, hun scherpe blikken volgden de twee bleekscheten op weg naar het 'Belayneh' hotel. Vanop het balkon keken we over een veld van golfplaten daken waar een volle maan op weerkaatste, het donkere berglint die de stad omzoomde was nog net te zien. Stil werd het niet beneden op het plein en een vreemde woeling overviel mij net voor het slapen gaan.

Maandag 17/10/2005-7/2/1998 E.T.

De moslimenclave werd vroeg uit de veren geroepen door de 87 imams die in de medina resideerden. Een rode zon zocht haar weg over de *Chercher* bergen en gluurde naar de gelovigen die nog de

ramadan dienden na te leven tot de maanschijf naar een sikkel was gekrompen.

We hadden een gillende bende zien lopen van de *Harar*- naar de *Shoa*-poort en veronderstelden dat het werkzoekenden waren die door de stad trokken zoals in *Gondor*. Het bleef een kwartier rustig en van geen kwaad bewust genoten we van een uitgebreid ontbijt op het dakterras met het zicht over de middeleeuwse stad.

Het onduidelijk gewemel roerde, de zwerm zwol aan en bewoog zich in onze richting, recht verend zagen we plots een massa roepend en tierend alles omver lopen wat in de weg stond! De kraampjes waren al verlaten door opgeschrikte handelaars, nietsvermoedende voorbijgangers en nieuwsgierigen werden meegeleurd in de opruiing, een taxi vond amper zijn weg uit de menigte, zelfs opgejaagde geiten werden omver gelopen en dat tot de mensenzee voor het hotel tot stilstand kwam....Wat gebeurde er?...verbaasd over deze woeling stonden we verschrikt toe te kijken!! Norik, de welgemanierde Fransman van *Brazzaville*, trad tevoorschijn...verrast elkaar in dergelijke omstandigheden terug te zien verwelkomde ik hem met een flauwe.."c'est parce que nous sommes arrivés.." en wees naar het wilde straattheater. Aan het even verbaasde hotelpersoneel werd er gevraagd wat er gaande was..."la contrabande..!!", smokkelwaar uit *Somalië* werd taksvrij verkocht en daar wilde de regering korte metten mee maken, een nachtelijke controle bij een vrachtwagen zou de aanleiding zijn geweest van het tumult.

Het protest werd grimmiger, met open mond stonden de vijf toeristen en de obers naar de live uitzending in breedbeeld te kijken: de politie die zich aan het busstation verdekt had opgesteld, werd massaal bekogeld met kanjers van stenen en zoals hun loopsnelheid kende de Ethiopiër iets van reikwijdte.. een regen van projectielen vulde de skyline! Een vrachtwagenchauffeur was door de barricade gereden en werd omsingeld door een woedende menigte die het naar beneden bollende vehikel bestormde en vernielde tot het een onherkenbaar wrak was geworden. Gewonden werden bij de armen en benen in de taxi's geslingerd die zich op hun beurt een weg trachtten te banen door de schreeuwende toeloop!

Norik was iets voorzichtiger dan de reisgenote maar even gebeten door sensatie, als schietschijf stonden ze de agressie te filmen terwijl ik op de knieën achter het muurtje zat toen de keien richting terras vlogen. Toen er op een bepaald moment werd geschoten viel ik

helemaal in Allah's bidhouding en kroop over het terras nog vlug de wegwaaiende bladzijden bijeen scharrelend! Het straatgeweld werd verder beneden gevolgd achter de half dichtgetrokken café gordijnen

Harar was een vergeten handelsoord en in de hoek gedruimd door de relatief nieuw gebouwde commerce-stad *Dira Dawa* (1902) maar de smokkelroute met *Somalië*, waar warlords de plak zwaaien, was levendiger dan ooit. Vermits het onbestuurbare buurland ook een kweekvijver voor terroristen is diende *Ethiopië* de grenscontroles nog op te voeren wilden ze big brothers' financiële steun blijven behouden. Ook de onvrede met de regering, waar de kranten vol van stonden en het land deed koken van opgekropte woede, waren volgens mij mede verantwoordelijk voor de ochtendlijke turbulentie. De hele morgen ging het kat en muis spel door, we zaten als ratten in de hotelval terwijl Norik de situatie van dichtbij ging bekijken... De vijf politiemannen hadden versterking van het leger gekregen die de steenwerpers in bedwang moest houden, toen ik behoedzaam over het muurtje piepte om een foto te nemen spoorde de compagnon aan tot voorzichtigheid?...! De oproerkraaiers hadden zich teruggetrokken tussen de twee stadspoorten, bleek dat er een dode was gevallen en het tragische nieuws deed de gemoederen wat bedaren. Een wirwar aan beelden kleefden op het ontdane netvlies, ik stak de zoveelste smokkelsigaret op en bekeek de chaos daar beneden op het plein: op de qatwalk hadden de bont geklede vrouwen hun opwekkend gebladerte meermaals in en uitgepakt, een man gebruikte zijn pas gekochte en reeds gedeukte kachelbuis als schild om de straat over te rennen, het handelsbloed kroop tussen het rebelse want tijdens de pauzes ging het gemarchandeer gewoon door, ondertussen was onze Fransman terug van zijn opwindende promenade. Een Brits toeristen koppel voelde zich ook niet erg op hun gemak maar maakte van de nood een deugd.. ”..David!.. take the camera!!!.. it's history!!!..”, iedere digitale klik werd ogenblikkelijk geverifieerd of het toestel 'geschiedenis' had vastgelegd.

Kalmte.. keerde stilaan terug in het wilde *Harar*.

De stadsverkenning verliep onwennig, we vermeden de omstreken hoofdpoot om via de dichtbij gelegen *Shoa*-poort in een wirwar van zijstraatjes te komen. De mond viel open van zoveel schoonheid, we stapten in een fauvistische canvas, kleuren schilderden een

promenade van de ene tableau vivant naar de andere, het bonte palet spetterde, purper groenen blauw gelen afstekend tegen het wit van de muren en de azuurhemel, we bezochten een overweldigende tentoonstelling waar ieder hoekje een foto waard was. De moslimmarkt *Gidir Magala* was adembenemend van coloriet, onmogelijk om het geziene in woorden te verven, de grijze woordenschat zou de kleurenpracht oneer aandoen.

Naaïen en stikken was een mannenzaak in *Ethiopië*, in de *Singer*-straat (*Mekina Girgir* of machinestraat) werd duchtig op de voetpedaal getrapt waar stapels plissékleejdjes à volonté werden afgehaspeld. Zoals de priesters in het Christelijke landsdeel het opvallends waren, zo was de *Adare*-vrouw de blikvanger door de bonte stoffen die fel afstaken op het donkere elegante lijf, we hadden ogen te kort in deze vurige stad!

Zowel het cultureel centrum als het maison de *Arthur Rimbaud* waren in de *Adari* stijl opgetrokken: deze grote houten koopmanshuizen met een gaanderij en een balustrade hadden een ruim interieur, oorspronkelijk waren deze in trappen opgebouwd, hoe hoger men zat op de trede hoe hoger in rang; huisgerief hing aan de muren en in de nissen prijkten korans op boekenstaanders. Een namenlijst van emirs, die in beide museums aanwezig was, moest de bezoeker herinneren aan hun drie eeuwen durende bewind van de 16de tot de laat 19de eeuw.

Er rijst nog twijfel of het huis van *Rimbaud* wel degelijk een van zijn verblijfplaatsen was, we vergaten de plek en dachten aan de Franse zwerper poëet bij het lezen van de paar uitgestalde brieven naar zijn 'chers amis', de bibliotheek stond vol studies over de dolende schrijver wiens invloed na meer dan honderd jaar nog altijd als een aureool boven de literatuur zweeft. Uitvergroete fotodoeken van *Ras Mekonnen* de toenmalige gouverneur en goede vriend van *Rimbaud* wapperden in de middenzaal, een kleine ruimte illustreert op missieachtige manier het onrustige leven van de dichter-commerçant.. hij moest het eens weten?! De bovenste etage gaf nog eens te kennen waar we waren, opgeblazen en uitgerekte stadsgezichten op fotopapier onttrokken het oog op het echte leven.

De hoofdstraat liep tot de *Harar* poort die haar geheimen prijs gaf want 's morgens hadden we het epische en rebelse centrum van op afstand moeten bekijken. De spanning was omgeslagen in verkoopsdrukte: op de woelige qatmarkt tolde er een bizarre jonge

gast die een wijse nonchalant rond de vinger draaide tot hij mij in het oog kreeg en het ding op mijn zitvlak liet knallen, ik schrok van de zwiep en versnelde de tred, na het bekomen kon ik ermee lachen, groen weliswaar want het had pijnlijker kunnen zijn. Zijn bedoeling was belangrijker dan het gevolg deze keer, de reisgenote dacht aan stoerdoenerij.. hmm tja! Het dakterras zou een open therapeutisch kabinet worden om te ontstressen tijdens het avondmaal onder een verzadigde volle maan...

18. Gepolst in Harar, Ethiopië

Pas une saison maar drie dagen en enfer

Oktober 2005 of februari 1998 E.T.

Dinsdag 18/10/2005-8/2/1998 E.T.

Normaal wakker worden in *Harar* bleek onmogelijk, in de droom was ik een building aan het bouwen, dat kwam door de buurman die 's nachts een muur aan het uitkloppen was, bij dageraad lag het steengruis even hoog als het huis zelf. Niet alleen het slopen drong door de oordopjes maar ook het geroep van de dolgedraaide zweepgast, hij spuugde zijn gal over de pas ontwaakte wereld.. dat beloofde!

Het zicht op de wondermooie stad tijdens het ontbijt was voor ons alleen; rookpluimen pufte gezapig boven de golvende daken en mengelden zich met de zonnestrallen, de qatmarkt had de dagelijkse routine terug gevonden, verkoopsters installeerden zich op de middenberm waar blauwe taxi's rakelings langs de activiteiten reden. Moeder geit mekkerde haar kroost overal tussen en door tot ik plots de zot van *Harar* (de zweepgast) in 't oog kreeg, hij moest van de minzame dieren niets hebben en gooide ze voor de auto's of liep ze achterna om zijn woede erop af te slagen! Niemand reageerde op deze geflipte ook al was er genoeg politiecontrole na de fameuze rellen. Dubbel op onze hoede trokken we de stad in, na de kerel te hebben bezig gezien had ik schrik om voor een vehikel geslingerd worden !

Vermits de hoofdstraat al gezien was werd het wandelheil in de zijwegen gezocht en bij het derde krakemikkig pad had ik prijs! Ik gleed uit, viel en krak...?..er was iets mis met de linker pols.... een bot stak uit.. oei.. weliswaar onder 't vel maar sterretjes duizelden voor de verschrikte ogen...Een oudere voorbijgangster jermierde even mee, trok aan mijn vingers en arm en het geblokkeerde

scharnier klikte terug in het polsslot... auw! Ik moest op adem komen, zittend op de vervloekte steen werd ik omringd door een bekommerde lokale gemeenschap terwijl de compagnon ergens water zocht, de schuiver had de speekselklieren aangetast, ik verging van de dorst.

Volgens de hotelier had ik het eerste en oudste hospitaal (*Misrak Arbegnoch*) van het land bezocht; de chaos in deze klinische (?) omgeving was dezelfde als deze van de straat. Er waren talloze wachtende voor mij maar uit het niets verscheen een hulpvaardige *Salomon*; hij loodste de twee verloren dames door een wirwar van gangen zalen afdelingen en propvolle kabinetten. Bij de eerste halte werd een dokter omringd door een groep zieken en aanverwanten die hem overspoelden met vragen, voor mij lag een jongen aan een baxter terwijl ik wachtte op de bedrand. Na een vluchtig onderzoek werden we doorverwezen naar de röntgenafdeling naast de binnentuin waar de patiënten uitgeput op matten lagen.

Het was beschamend dat ik als *farangi** voorrang kreeg, mijn begeleiders gingen me ondertussen inschrijven. Het medische team onderwierp me aan vragen die niets ter zake deden... "where are you from?..what is that?.." en ze wezen naar het grigizakje* om vervolgens naar mijn geloofsovertuiging te peilen.. ".are you Christian?..". Als blank buitenbeentje bracht ik enige afwisseling in hun troosteloze realiteit, dat ik gevallen was wisten ze al van Salomon mijn Hararse woordvoerder, maar opnieuw werd er gepolst of ik niet was geduwd, de zot van qatmarkt had ik gelukkig niet van nabij gezien die morgen! "You know röntgenphoto..? " waarop ik "nucleair energie" antwoordde, de fut was eruit en het was het enigste wat me te binnen schoot. Eindelijk werd tot werken overgegaan; de verwrongen ledemaat leunde op de koude tafel en tijdens de luide atoomklik trokken de artsen zich terug in een aanpalend hok, het oude toestel functioneerde en de ontwikkeling in 'black room' duurde wonder boven wonder ook niet zo lang. De donkere omgeving deed de twee wit gekielde mannen besluiten dat er niets te zien was op de afdruk maar terug in het eerste lokaal hield de oudere dokter de foto tegen het licht en zijn diagnose was kort: "broken", we dienden de specialist te raadplegen!

In de rechtervleugel, tussen sombere overbezette ziekenzalen, was de operatiekamer waar ik gehurkt tussen de begeleiders het volgende verdict afwachtte. Salomon wrong zich als eerste door de deur en

deed opnieuw de uitleg, de specialist-operateur en zijn ploeg bekeken de plaat om te concluderen dat er geen plaaster was en ik beter in mijn thuisland de nodige verzorging kon zoeken.

Salomon werd financieel vergoed voor zijn goede zorgen, zonder hem hadden we er waarschijnlijk een hele dag rond gedood. Met een gedateerde röntgenfoto van 8.2.1998 (vanwege de Juliaanse tijdrekening) werd de doller stad doorkruist. De kidbag was een ideale armsteun en als bange wezel vermeed ik de qatpruimers die qua drukte niet voor de Jemenieten moesten onderdoen! Bij de drug werd ook het lokaal gebrouwen bier gedronken waar de moslim zijn geloofswet (alcoholverbod) snel vergat. Rusten in het hotel ging moeilijk en shoppen in de *Singerstraat* bracht verstrooiing, *Rimbaud* zijn museum werd gepasseerd, ik had al te veel aan hem gedacht na de val, ook hij werd ooit verwond aan de linker pols maar dan door een schot afgevuurd door *Paul Verlaine* in 1873. Ook het *Ras Tafari* huis lieten we links liggen, *Haile Selassie* zou er zijn wittebroodsweken hebben doorgebracht, thans resideerde er een spirituele kruidengeneesheer, de reiscompagnon ten spijt werd een visite geschraapt, als toegeving werd een mannencoiffeur opgezocht om haar korte haar nog korter knipper.

Tegen de avond klopte niet alleen de pols maar ook de buurman die rond middernacht zijn huis en onze zenuwen sloopte!

Woensdag 19/10/2005-9/2/1998 E.T.

De zon polste of ik goed geslapen had en haar opgang streefde alle wonden. Rond acht uur kreeg de stad haar eerste wilde injectie en vanop het dakterras viel er van het spektakel te genieten tot we zelf de woeling doorkruisten.. de zot en de val hadden me zenuwachtig gemaakt!

De *Fallana* poort, waar sir *Richard Burton* als eerste westerling de strenge moslimenclave betrad in 1854, was geen triomfboog maar een nietszeggende straat die de stad met een buitenwijk verbindt, er lag geen rode loper maar wel totale vergetelheid voor deze beroemde Britse ontdekkingsreiziger!

We kregen gevangenen in het vizier die per drie waren geketend en naar de velden werden gebracht om er te werken, in *Harar* een alledaags beeld voor ons een schokkend!

De moskeewandeling, die we eerder met een Franse toerist hadden afgesproken, werd afgeschaft...de val was in de plaats gekomen,

jammer want deze architecturale parels waren deels achter muren verborgen, binnen en buiten de stad zijn er 300 heiligdommen waaronder 87 moskeeën in de medina.

Als oppepper had de reisgenote koekjes meegebracht die in een wiskundig vraagstuk waren gewikkeld,..3/3-0,3333..non terminating?..en ze bleven op de maag liggen.

Ik begon me opgesloten te voelen, het cirkelterras deed me dol draaien, de concentratie die maar half werk leverde werd verstoord door bezoekers; ofwel kwam de baas aangesloft ofwel hingen de garçons rond mijn tafel of koos een leraar deze plek om bijles te geven aan leerlingen die ook moeite hadden met aandacht.

Als middelpuntvliedende kracht zat ik op te zwellen en het apothekersbezoek was overbodig, de man deed een stap achteruit toen ik de behekste linker tevoorschijn haalde.

Waar wij aan de overkant van de Adense Golf in *Jemen* van het oppeppende groen genoten, werd in *Ethiopië* geen qat aangeraakt! Het vreemde gedrag van de pruimende Harari's was ook aan de drift der geiten te merken die het afval oppeuzelden, de oude bok lustte ginds vele groene blaadjes en bracht het verkeer danig in de war door zijn paringsdrang.

De ramadan (waar niet veel van te merken was) in combinatie met qat, bier, een volle maan en het vurige volkstemperament maakten van deze gesloten enclave een broeierige cocktail.

Donderdag 20/10/2005-10/2/1998 E.T.

Om drie uur vroeg ik de reisgenote hoe laat het was maar ze sliep.

Pas une saison maar drie dagen en enfer, de nacht herschiep de stad in een hel, (*Hieronymus*) 'Bosch' taferelen dampen uit de duisternis: huilende honden en hyena's, zwervers die hun qat afkrijzen, de muezzinroep op cassette akelig traag afgespeeld, rammelende smokkelwaar in een daverende camion...een spook-mist floot de dance macabre.

Eindelijk liep de wekker af.. het was vier uur.

De laatste druppel van het reservoir kon nog opgevangen worden bij het douchen en net op het toilet viel de stroom uit, de hele stad zat zonder elektriciteit. De nachtelijke angsten hadden me bij de keel en ik droeg ze over op de reiskompaan die ik naar buiten liet kijken, ze

verstilde, niet door de vreemde schimmen maar door de blaffende honden. Haastig pakten we de laatste zaken in en stommelden door de gang tot we voor een gesloten voordeur stonden, een geschrokken nachtwaker zwijmelde tot bij de schakelaar..."There is no light sir!", scharrelend naar de sleutels opende hij de poort.. des vagevuurs. Op de tast knikkebeenden we naar buiten waar een spook stond!..het was een oudere man gewikkeld in zijn witte doek.."Station?"...trilden de stembanden en het fantoom wees de gekende richting en alsof we het niet begrepen vroegen we het nog eens, misschien zou hij wel meegaan, vijf stappen in gezelschap, de rest moesten we zelf doen! De daver was motor der dapperheid die ieder moment kon overslaan in een slappe zenuwlach, recht vooruit kijkend (om niets te kunnen zien), de adem inhoudend en in complete stilte werd er duchtig door gestapt om bezweet van angst en inspanning de andere poort te bereiken, deze van het station!

Maandag 24/10/2005-14/2/1998 E.T.

Terug thuis in *België*.

Epiloog.

In het donkere luchtruim zette de zwevende buis een noordelijke koers, de nachtvluicht oversliep zeven jaar, van de Juliaanse naar de Gregoriaanse kalender, om stipt te landen op het nuchtere spitsuur: acht in de morgen op *Zaventem*. De aankomsthall was bezet door businesslui die hun zakenpartner of cliënteel aan het opwachten waren, de glimmende vloer stond vol maatpakken met opgestoken naamplaten.

'*Belg*': 'the little wet season' volgens het Amharische woordenboek, en ja die welbekende regen deed voelen dat we weer in het vaderland waren.

's Anderendaags werd met de huisarts overlegd hoe het verder moest met linker pols; woensdagochtend 26/10/2005 wist ik 100% zeker dat deze gebroken was (8 dagen na de schuiver) om na de middag van de specialist te vernemen dat het polsbeen opnieuw gekraakt moest worden onder volledige narcose het volgende etmaal.

Bij het ochtendgloren pinkte een ster en kwam nader, de Borgerhoutse straten waren leeg en ik zag de zon vanuit het

hospitaalbed mijn woonwijk in lichter laaie zetten, een trein reed door een stralenzee.

Een spuit spoot meer rust in de reeds bedaarde aderen en voor het operatieve kwartier vroeg een vriendelijke stem waar ik gevallen was..."*Ethiopië*..." hoorde ik me suffen, *Harar* kwam er niet meer uit dat zat al te diep in mijn botten...Marktgeluiden vulden de snijkamer waar grote ronde lampen de protagonist beschenen...stenen...stenen en ik viel.

19. Jemaa el Fna, Marrakech, Marokko

Maart 2006

Als moeder kloek gidste ik dochter Charlotte op het fameuze plein de '*Jemaa el Fna*' en grootste markt van Noord Afrika die ik voor de derde keer bezocht. Vergetend dat haar eerste reactie ooit de mijne was geweest, rende ze opgeschrikt voor de slangen met hun bezweerders en baande zich haastig een weg naar...ja, naar waar?.. Haar bijna hysterische vlucht stopte aan een terras waar de plotse opwelling met een frisdrank werd bekoeld! Het was wennen en ik moest haar de tijd geven, van op afstand werden de exotische eigenaardigheden bestudeerd, zij hield de kijker vast en ik observeerde mee door haar jeugdige ogen, de oude indrukken herleefden en kregen een nieuwe glans.

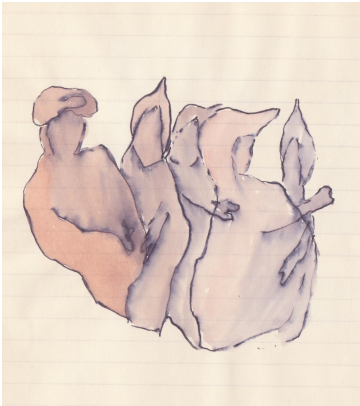

De *Badi* poorten werden geopend voor de bezoekers en vermits er aanvankelijk niet veel waren gaven de rust en stilte het ruïnecomplex een aparte sfeer. *Ahmed el Mansour* liet in 1578 dit ooit zo rijkelijk versierd paleis bouwen na de overwinning op de Portugezen in de slag der Drie Koningen bij *Ksar el Kebir*. Alleen de lemen mantel van de 'Onvergelijkbare' was overgebleven, tien jaar had men nodig om de brokaten paleisvoering van zijn goud, marmer en mozaïeken te ontdoen en over te brengen naar *Meknes* de nieuwe Alawietische hoofdstad. De Italiaanse kolommen zouden in suikerwaarde zijn

betaald, gekristalliseerd in Romeinse magen heeft de Magrebijnse dynastie er een mooie cadeau aan overgehouden!

In de meetkundige structuur rond een enorme binnenkoer vermoedde men badruimtes, ontvangtzalen en leefvertrekken, één trap had nog de zwart-wit betegeling en was de oplichtende loper in een aardkleurig decor. De oorspronkelijke bidstoel (*minbar*) van de *Koutoubia* huiste in al zijn glorie in een zijpaviljoen, gemaakt uit sandel- en ebbenhout met ivoren en zilveren inlegwerk, werd deze parel uit de Islamitische kunst in 1962 naar het *Badi* paleis overgebracht. Het uitzicht over de stad en de besneeuwde toppen van het *Atlas* gebergte in de verte was voor elke bezoeker het hoogtepunt behalve voor de uitgelaten schooljongens zij hadden meer aandacht voor de tienermeisjes dan voor hun erfgoed, hoe waren we zelf?

Het kloppend hart van de woelige stad, de *Jemaa el Fna* gonsde, jongleurs vuurspuwers *Gnawa*-spelers (zonder het geroffel zou de markt zijn tempo verloren hebben) venters slangenbezweerders en vertellers amuseerden de talrijke toeristen. De ondergaande zon rekte de schaduwen en kleurde het rood dieper, het feest kon los barsten zoals elke avond rond vijf uur. De drukte werd van op de terrassen bekeken waar het moeilijk was om nog een plaats te vinden, men viel over de zwarte plasticzakken vol souvenirs. Een kind leidde een bedelende blinde langs de tafels. Angstig en de handtas tegen het lijf gedrukt, drentelden westerse bejaarden rond de tourbus. Bromfietzers snorden rakelings langs de bezoekers het plein over. De exotisch geklede waterverkopers hadden zich in de loop der jaren

vermenigvuldigd. Cameralenzen richten hun loop op de massa, iedereen is cineast heden ten dage, iedereen is schrijver, iedereen is sjacheraar, iedereen is artiest en toerist! Een *Porche* scheurde over de drukke plaats waar vroeger ezelskarren rolden. *Marrakech* swingt de pan uit, de oudere autochtonen genieten mee maar stellen zich toch vragen, fanatieke gelovigen zien de kermis met lede ogen aan, de

bedelaars worden met zachte dwang weggestuurd en de stadspoort heeft zijn blinden-kolonie verbannen., het artificiële laagje was nog dikker geworden op enkele jaren tijd!

De stootkar-karavaan beladen met tafels, banken en kookmateriaal was de start van het avondritueel, stalletjes werden opgesteld, de vuren aangemaakt, manden met vlees vis groenten en brood werden als laatste ingrediënten aan een reeds dampende *Jemaa* toegevoegd, het plein had zijn kookpunt bereikt, het circus kon beginnen!

Waar ooit de armen hun bedeling kregen, waren de lange tafels heden ten dage voor de bemiddelde toerist bedoeld, Charlotte genoot van het hectische waar de obers nog tijd hadden voor grapjes met het jonge volk. Straatkinderen hingen rond de bemiddelde gastronom en de propvolle kramen, de kloof tussen arm en rijk was groter geworden met de jaren, maar we genoten, zolang het nog kon...

De *Jemaa* prikkelde, het avondgordijn werd voor de laatste zonnestrallen getrokken en zijn gloed deed de stad verhitten.

20. Pori, Finland

Mei 2006

Zandgrond met bomen en talrijke meren ertussen -toendra- dacht ik, ook al was het geen ijs- of mossteppe, het luchtbeeld liet nog steeds gissen naar de temperatuur daar beneden en één breedtegraad hoger dan het vaderland.

De taal (een Oegrische) werd boven gehaald..."Zuid-Afrikaans?..", we beaamden, ik dacht aan het Westvlaams en beaamde, de anderen zwegen en wij beaamden zonder wijzer te worden. Van oor naar oog, 't was maar een wangstreel en het landschap kreeg zijn toepasselijke vergelijkingen.. *Canada.. de Ardennen, de Kempen*, steeds dezelfde bomen stonden in een milde zon, het was twintig graden

dagtemperatuur. Elanden konden volgens de wegeborden zo uit het 'Twin Peaks' decor springen.

Houten huizen waren baksteenrood geschilderd, als je er één zag tenminste want een buurman hebben was een rareiteit.

De koffiestop aan het meer had iets surreëels, het roerloze watervlak weerspiegelde de aard van de bewoners, woord- en bewegingsloos werd de dagschotel genuttigd, alleen wij waren de luidruchtigaards!

Enkele auto's zoefden door het land der meren waar de berken het niet aandurfdn te ruisen.

Het was alsof de trip en de wereld eindigden in *Pori* maar dat kon je overal in *Finland* zeggen. Bij de bebouwde kom werd voorbij 'keskusta' gereden, wie vermoedde achter dit woord de richting centrum? Keskusta werd gevolgd en er kon niet veel verkeer lopen in het rechtlijnig stadje waar het saaie stratenplan alleen door een ontluikende boom werd opgevrolijkt.

Er was geen kat te zien op het lege marktplein.

In de verlaten wegen rondom kon er zo een Leningrad cowboy komen opduiken.. 'Once upon a time in *Pori*' ..geen koejongens maar de ons wel bekende kunstgasten deden verrast de galerijdeur open toen we aanbelden, ze hadden ons pas 's anderendaags verwacht. Tijdens de uitleg van het stadsplan zwijmelde een Viking over de parking die op de Lappe was geweest, in slow motion strompelde hij verder. Aan de uitgestorven markt werd een avondsnaak gegeten en op vraag wat de nationale kost was werd "fastfood" geantwoord, er bleek wel een soort hutsepot met veel vlees te zijn maar het werd niet aanbevolen, ze teerden eerder op luchtig en vloeibaar voedsel (tabak en alcohol) dan op vast gekookt, het aankomende rookverbod binnenshuis zou een geseling worden tijdens de winters van min 40°. De *Polis* controleerde een doodse stad, de zon was pas ondergegaan, het was ondertussen middernacht!

21. *Kamasutra in Khajuraho, Indië*

Oktober 2006

Khajuraho is een uitgegroeid dorp bekend om zijn *Kamasutra** tempels en waar de bezoeker de stempel van voyeur krijgt: toen een overgelukkige en vijfzig + reisgenote eindelijk de eerste lokale markt gevonden had, werd ze door een snotneus aangeklampt die "kamasutra" met haar wilde doen...kwaad riep ze dat ze zijn moeder zou inlichten en de kleine nam de benen.

Mijn partner was ook mee en we dachten hetzelfde: de reis kon hier stoppen, teveel bezienswaardigheden op korte tijd waren nog moeilijk te verteren, maar de tempels stonden te wachten dus en avant! We stoomden al en hadden nog geen voet in of rond de acht heiligdommen gezet, zo warm was het! Hoewel de meeste bedehuizen niet meer in functie waren toch diende het schoeisel buiten achter gelaten te worden. Gezonde nieuwsgierigheid deed iedere sterveling zoeken tussen de overvloed aan uitgehouwen afbeeldingen naar datgene waarvoor ze gekomen waren. In de vreemdste kronkelingen verleiden de zandstenen vrouwen zowel mannen als dieren (?); de steenkappers waren meesters met het onkneedbare materiaal en hadden de copulatie-leer goed onder (of boven) de knie, de sierlijke tempeldanseressen waren goed bestudeerd, de erotische poses prikkelden zelfs de meest aseksuele. Groepen Indiërs bezochten hun erfgoed, ik zag een familie die zo uit een Franse komische film was gestapt; vader, klein en dik, stapte opgewonden voorop met een al even corpulent zootje die er duidelijk geen zin in had! Moeder, ook niet de grootste en magerste en opgetut voor de gelegenheid, slofte erachter met het andere zootje die meer interesse had in de plantsoenbewatering dan in bloemetjes en bijtjes; maar vader was niet te houden, als een bronstige hengst troggelde hij zijn kroost van image naar image tot de perfecte 'stand' gevonden was voor.. de seksuele voorlichting? Mijn partner bewees zijn liefde door een groene papegaaienvaar te offeren in het prikkelende park...'Love is enough!'. Café *Suisse* liet de verhitte toeristen afkoelen onder een boom, de driften werden met eten gestild ook al had een Japanse in hotpants het hele terras opgejaagd.. een poetsvrouw verdween stiekem met de ober naar boven en brommergasten zetten hun bloedmooie zussen voor het etablissement af.. het oord rook naar overspel en verderf! Ook al was het klimatologisch de warmste dag, de reisgezellin bestelde bloemkool met kaassaus in de oven, Belgische winterkost en dat bij 40°, geen wonder dat het op haar maag bleef liggen. Ik kreeg mijn compagnie amper in beweging om naar het oorspronkelijke dorp te wandelen twee kilometer verderop, eens buiten in de natuurlijke airco maakte de hitte ook van mij een slappe vod; van de ene boomschaduw tot de volgende in het tropische der tropische werd de tweede groep tempels bezocht, de 'Jaïnische' waar naakte goeroes met pauwenwaaier en beker op vergulde covers

prijken in de museumshop. “Socks!!!”.. snauwde de bewaker, blootvoets en onder een dergelijk bevel zouden we het niet lang rekken. Het oven-hete plaveisel verschroeiende de voetzolen, de partner huppelde als een veulen over de brandende tegels, gelukkig waren de tempels dicht gegroepeerd en na de laatste met een maïsvormige koepel hadden we genoeg van de smachtende beelden, het plakkerig zweet dreef de drift uit de genen.

Lummelende jeugd kuierde mee terug.. “where are you from?”..”Belgium”.. en zonder te weten waar het lag zeiden ze.. ”it is a good country!”.. weer steeg de liefde voor het verre vaderland en voor een keer verlangden we naar dat spatje Belgische regen.

Links van ons slenterden schoolmeisjes in uniform uit de hogere kaste terwijl arme vuile zwoegende paria-kinderen rechts volop aan het sleuren waren, niet zij maar wij konden de spanning snijden, het blijft een onbegrijpelijke hindoe-code die schrijnende toestanden creëert.

22. De maharadja van Jaiselmer, Rajastan, Indië

Oktober 2006.

Na de middagpauze, terwijl mijn partner uitziekte in het hotel, vertrokken de reisgezellen en ik naar de grote markt van de ommuurde bastionstad. Als oude tantes waren we veel te vroeg en bezetten verbeten de zitplaats die een perfect zicht had op de komende gebeurtenis. Het werd twee uur koekeloeren en bang afwachten of we niet weggejaagd zouden worden maar bij navraag mochten we zelfs blijven slapen? Geen toerist was zich bewust van de komst van de plaatselijke koning, alleen bij ons steeg de koorts alsof het *Albert III* was. Twee schoolklassen stonden netjes opgesteld, hier en daar hingen wat jongeren rond, af en toe daagde er een nieuwsgierige op...misschien had de reisgenote gelijk en was de hele bedoening voor de afwezige toerist bedoeld.

De gekooide troon van ‘s morgens was van zijn tralies ontdaan en had een wit en goud bekleding gekregen: het beloofde letterlijk een zwaarwichtige maharadja te zijn aan de brede zitting te zien. Geel en rode wimpels drapeerden de haveli's*, op de tribune lagen zwart en rood gestreepte lopers, de zon blaakte en botste op de al even geel en rode parasols.

Nadat we drie keer van plaats hadden gewisseld en uren geduldig gewacht, kondigden de trommelaars niet alleen de komst van zijne

majesteit aan maar ook van de plots aanstormende kijklustigen en we werden tegen de reling geplet. De hitte en het goede uitzicht had het schaduwrijke terras vol laten lopen, de toeristen waren wakker geroffeld en onze persoonlijke (?) loge werd overlopen.

Een kleurrijke processie van getooide kamelen, muzikanten met oranje tulbanden, wit geklede doedelzakspelers en vele opgedirkte genodigden, leidde de maharadja op het plein waar hij van zijn wit paard werd getild, de prins en het sprookje en ik voelde een traan opwellen. De Indische royalty was een frêle magere man die er bleek uitzag, ik had met hem te doen, hij werd gevolgd door stamhoofden en hoogwaardigheidsbekleders en allen waren in witte tuniek met kleurige tulband.

Ceremoniemeesters loodsten de gezagsdrager door zijn volk naar de tempel om *Rama* (het goede) te danken die *Ravana* (het kwade) had overwonnen. Gezuiverd en nog bleker werd de man naar het paleis (stadhuis) gebracht.

Het gevolg troonde de vorst op zijn maxi zetel geflankeerd door wachters die waaiers (een paardenstaart) op en neer lieten ter afkoeling. Alle ogen (vooral de onze) waren op de majesteit gericht die met een nederige blik naar het spektakel keek.

De tribune was bezet met stamhoofden en andere prominenten voor de jaarlijkse defilé en onder een stuntelige commentaar ging de show ging van start met de wijding van het prinselijk paard: een lichtmonstrans vol brandende kaarsen werd voor het dier gedraaid gevolgd door een handafdruk met rode verf op zijn rug.

Het vuur spuwen, het sabelgevecht en de cirkeldans werden voor de tribune der tribale vaders opgevoerd die ongeïnteresseerd zaten te kletsen, alleen het opperhoofd volgde de gebeurtenissen aandachtig. De laatste en mooiste attractie waren de dansende trommelaars die het ritme tot een koortsachtig tempo opdreven tot ze er bijna bij vielen.

Ook wij hadden een uitputtende zondag maar bleven tot het bittere einde! Na de voorstelling was er nog een korte kazerij rond de troon waar opdringerige toeristen zich tussen de plaatselijke elite mengden, de twee Belgische royalisten bleven op afstand en waren verbouwereerd over deze ongenode afloop.. of waren we een jaloers? Met beide voeten terug op aarde vertrok de maharadja, niet op zijn wit ros maar in een ordinaire *Toyota* landrover en zou nog lang en gelukkig leven...

23. Sterrenkunde in Jaipur, Indië

Oktober 2006.

Jaipur 'the pink city' en eerder baksteenrood, had zijn trappen van vergelijking maar dan in omgekeerde zin: richtte men de blik huizenhoog dan ontplooide zich een parel van een stad (superlatief), op ooghoogte was het hectisch druk zoals in alle Indische steden (comparatief) en op grondniveau was het een stort waar we voor het eerst ratten opmerkten (positief?.. eerder andersom).

Een spierverrekking overhouden aan een observatoriumbezoek, geen mens gelooft het, maar in de roze stad is het mogelijk. De reusachtige meetinstrumenten zijn in een park gebouwd en dateren van het begin van de 18 de eeuw; *Jai Singh II* die veel interesse had in het werk van de sterrenkundigen *Galilei Copernicus* en *Kepler*, liet het kosmische instrumentarium in gigantische afmetingen construeren om zo exacte berekeningen te laten maken.

Een woordenwisseling met mijn partner maakte mij overmoedig en koppig klom ik een meet-trap op naar onberekenbare sferen, door hoogtevrees bevangen werd de afdaling een echte beproeving mede door de treden die een halve meter uit elkaar lagen. Met knikkende knieën werd er wat uitgerust en ik zag dat alleen jonge snakes balanceerden op de betonnen passerbogen, elliptische boogvormen, zonnewijzers, maantafels en hemelglobes. Al spelend leert men was letterlijk te hoog gegrepen, als monumentale bizarre architectuur was het boeiend maar het wiskundig begrip ontbrak, bij mij althans.

's Nachts keken de sterren meewarig naar de pietluttige aardbewoner maar de vermoeidheid was te groot om terug te pinken.

24. Varanasi, Indië.

Oktober 2006.

Varanasi, de compagnons de route wilden er perse naartoe, deze vreemde cultus van publieke lijkverbranding en drijvende lichamen op de Ganges is niet my cup of tea.

Voor dag en dauw verscheen de gids om zijn gezelschap naar de beloofde boottocht te rijden, de stad geeuwde nog, kramen werden naar hun staanplaats getrokken, eetstulpjes hadden de lichtpeer nog aan en de vuile glazen werden op straat gespoeld, riksja's draaiden rondjes in afwachting. Alles moest rap gaan in *Indië* en zeker op de reeds drukke watertrappen (*gats*) aan de heilige stroom, het zou geen pleziertochtje worden. De chauffeur brabbelde iets tegen iemand,

deze schreeuwde naar een ander en als schapen werden we afgevoerd door een vierde: overgeleverd zonder overleg!

Enigszins verwend door het uitgestrekt zicht van de dag ervoor waar de *Ganges* en de *Yamuna* elkaar omhelsden in *Allahabad*, was de tweede aanblik ietwat ontgoochelend, de gewijde waterloop was gekrompen.

Terwijl houten boten dobberden dompelden de eerste gelovigen zich langs de oever in het sop, in een BBC reportage hadden ze het ooit over de ‘degree of dirtiness’, het blijkt een broeinest van microben! De bootsjongen benoemde hier en daar een gebouw aan zijn ongeïnteresseerd publiek: het paleis van de maharadja, het verblijf van een *Krishna* groep en de riant woonst van de rijkste paria die miljonair was geworden door de verkoop van crematiehout.. even spitsten we de oren bij dat laatste verhaal.

Geld verdienen door de vaartijd te verlengen, alle beelden waren helaas al vastgelegd.. de drie onderdompelingen van de hindoe, het uitkloppen van het wasgoed, de trap der meditatie. Terug aan land werd het routineus openplooiën van de gewassen hotellakens gezien als de perfecte performance: de spierwitte doeken werden in één ruk en snok opengetrokken en lijnrecht onder elkaar gedrapeerd op het hellend bleekveld.

‘s Middags had mijn partner voor de tweede keer tourista en moest passen voor de tocht naar het hart van de stad. De minst opdringerige riksjaman lachte zijn betelrode tanden bloot toen we in het gammele achterspan kropen. De fietser trapte rechtstaand de driewieler in gang waar zijn twee madammen noodgedwongen hun angsten overwonnen. De file was geen file meer maar een opeenstapeling van banden pedalen bellen kettingen wielen hoofden tulbanden foulards bloed zweet en tranen, we stonden in een nooit geziene chaos waar op het eerste zicht niet meer uit te raken was, dat dacht ik toch maar het karma was goedgemutst en de wirwar bewoog richting centrum.

Het ochtend-dolen werd overgedaan en weer stuitte we op een politiecontrole: de stad stond onder spanning en de massa werd in bedwang gehouden met het stokje! In het stadslabyrint werd naar de gouden tempel gezocht, in het steegje van de *Vishwanatha** moest alles afgegeven worden behalve geld, winkels vol bloemen en andere geschenken ademden goddelijke commercie en daar waar de devoten massaal binnendrongen stond de donkerrode tempel ingesloten door

andere gebouwen, even zag ik de gouden koepels tussen de huizen door en de flits bleef hangen, voor de hindoe zijn leven lang waarschijnlijk!

Van shoppen kennen we alles behalve in rommelland *Indië*, de snuisterijen vielen al uit elkaar bij de minste aanraking maar er werd gekocht we leven maar één keer.. de hindoes misschien wel 100 keer maar ook zij hielden de portemonnee niet gesloten.

Aan de waterkant was een enkele onderdompeling te zien deze van de langslaper, buffels versperden de trappen en hun vlaaien werden in het reinigende water gegoooid. Rare snuiters verhinderden om verder het gat-pad te volgen en we kwamen terug terecht in de straatjeswirwar, een terras vinden was moeilijk tot we café *Royale* ontdekten, de bediening duurde er zo lang dat de zon zijn stralende geest bijna gaf op aarde en we wilden voor donker terug. Meegezogen door een mensenstroom die uitmondde in een zee van voertuigen, was het gekkenwerk om de toucoucs aan de overkant te bereiken en omzeggens blindelings kruisten we het plein wetend dat we toch ogen te kort hadden. Een riksja was bereid om door een stomend stinkend spitsuur naar de uithoek van de stad te pedaleren, pas op dreef kruisten we het andere bollende publiek in volle vaart in een ongelofelijke heksenketel, zelfs karren met ingepakte lijken reden door de verkeershel!

In opeenvolgende bedrijven van ‘flauwte’ naar ‘onwel’ tot ‘bittere ellende’ speelde deze tragedie zich af: hoe verder we kwamen des te minder lucht en nog meer verkeer, de miserie sloeg me om de oren, ik kon me nog amper vasthouden en de resterende energie sijpelde uit het lijf, wat had ik me aangedaan! De bewondering voor de fietser steeg met de minuut alleen had ik geen fut om het te tonen, bij aankomst werd hij dubbel vergoed.

Het was ook het punt achter het reisdagboek, er overviel me zo’n zwakte met koorts diarree braken en rillingen bovenop dat de volgende dagen tussen vasten slapen en ziek zijn zweefde, I was Sick.

25. Damascus, Syrië

Terug kijkend naar foto's van zes jaar geleden, overvalt me een enorme droefheid, wat is er met de Syrische bevolking en zijn rijke geschiedenis gebeurd sinds het land in de greep is van een gruwelijke burgeroorlog die begon in maart 2011!

Maart 2007.

Het bewogen leven van dame *Damascus* had haar oud gemaakt, de gammele ledematen werden gestut of waren door de eeuwen heen neerwaarts getrokken, ouderdomsverschijnselen van de langst bewoonde stad ter wereld. De mikmak van heden en verleden, snel gebouwde flats ontsierden hun vergeten gerimpelde burens waar geblakerde kromme gevels een lange geschiedenis verborgen; elke steen had zijn verhaal mede door de passage van Arameeërs, Assyriërs, Chaldeeërs, Achaemeniden, Grieken, Romeinen, Omajjaden, Abbasiden, Mammelukken, Ottomanen, Britten ....

Zwart-wit gestreepte minaretten staken de strenge vinger uit boven deze historische stad, talloze religies kruisten elkaar: moslims van vooral de soennitische tak, droezen, maronieten en christenen, alle in toom gehouden door de Alawieten (een duistere afsplitsing van de sjiieten).

Pistache en noga, het Arabisch aroma hing in de Ottomaanse soek die dezelfde grandeur heeft als deze van *Istanboel*. Damast, tafellakens en stapels kledij, frullen en gadgets, made in *Syria* of *China* het was allemaal te koop! Volgens de legende zou de profet *Mohammed* geweigerd hebben om *Damascus* te bezoeken uit schrik het hemelse paradijs te missen indien hij zich aan het aardse zou laten verleiden, deze verlokking bestond en bestaat nog steeds in 's werelds beste romige pistache ijscrème, dit likkebaardend genot deelden we met talloze zwartgesluisde gelovigen in het vermaarde etablissement 'Bekdach'.

De Romeinse poort was behangen met tapijten, de waardevolle geknoopte kunstwerken werden grotendeels geïmporteerd. Het handelscentrum was proper, vadertje staat stond op netheid en hield alles in 't oog, zijn presidentiële beeltenis verscheen op elke hoek en was deel van het straatdecor, er werd amper naar opgekeken, toch waren we op onze hoede, tijdens het ontbijt dachten we bespioneerd te worden door een al te vriendelijke logé!

Bij de impressionante *Omayyaden* moskee diende er eerst een entreebiljet te worden aangeschaft, terloops werd naar de overtuiging geïnformeerd maar we dwaalden liever af van het geloofspad (of toch niet) naar de 'Rechte Straat' uit de bijbel bijvoorbeeld (Hand.9,11) die we niet vonden maar eens terug in *België* ontdekten dat we er Afghaanse tapijten hadden gekocht... ach wat een kluwen!

Het krioelde van de gelovigen in en rond het islamitische bedehuis, de gigantische marmeren binnenkoer werd aarzelend en zonder schoeisel betreden, overal zaten kroostrijke families en de gladde vloer was bezaaid met nootjes, de devote plek had parkallures gekregen en we moesten even wennen terwijl kinderen voor onze gepijnigde voeten gleden.

Na *Mekka Medina* en *Jeruzalem* was dit het belangrijkste islamitische heiligdom ter wereld: gebouwd in 705 op de fundamenteën van een *Jupiter* tempel en een christelijke basiliek, is het bedehuis versierd met unieke landschap mozaïeken, een goud- en groenkleurige paradijselijke overvloed.

Versmacht tussen drommen gelovigen werden we mee gesleurd richting bidruimte maar een tegenstoot sloeg de twee vreemde toeristen met vele andere terug naar het binnenplein waar het glijdend vermaak rond de fontein in fel contrast stond met wat zich binnen afspeelde, een rustig bezoek zou het niet worden!

Na wat op adem te zijn gekomen onder de Italiaans ogende arcades zochten we het schrijn van *Hussein* op (martelaar en kleinzoon van profeet *Mohammed* die in 680 te *Kerbala Irak* in handen viel van de *Omayyaden* stam). "Hier is het" vezelde de reiscompagnon bij een deur waar wederom veel volk binnenging en ze trok haar kap nog dieper om het sjiitisch relik in de vorm van een hoofd te gaan bezichtigen. Onthutst over zoveel verdriet rondom, bleef ik op een afstand en observeerde de meeslepemde emoties. De reisgenote, die haar nieuwsgierigheid niet kon bedwingen, drong dieper in het sanctuarium en verdween in een golf van uitgestoken handen die het heiligdom wilden aanraken, verdronken in het aanzwellend gejammer dacht ik haar nooit meer terug te zien..! Ineens verscheen ze weer, enigszins verward kon ze me geen exacte beschrijving geven van wat ze had aanschouwd.. "iets dat recht staat?" ..."wat staat er recht?.." ze wist het niet en zweeg, daar moest ik het mee doen, op mijn verdere vragen werd geen antwoord meer gegeven, het mysterieuze 'rechtstaande' weigerde om te vallen! We vergaten het andere hoofd dat van *Johannes de Doper*, dat er volgens een andere legende ook was terecht gekomen, en verlieten de moskee.

De bedrijvige handel rondom onthutste evenzeer en hoe dichter bij het bedehuis hoe duurder, soelaas werd in het potje koffie gezocht terwijl de schoenen werden gepoetst.

Groepen en groepen toeristen bezochten het Nationaal Museum in Damascus en deze moest ik zien te omzeilen. Het L-vormige gebouw wordt gesplitst in oude en nieuwe perioden: de oostvleugel (1936) herbergt voornamelijk de Romeinse en Byzantijnse collectie terwijl de nieuwe afdeling (1953) de pre-klassieken en de Arabisch-Islamitische kunst toont.

De ceramische zalen werden op een draffe bekeken: ivoor, brons, glas, aardewerk, manuscripten, godinnen, heldinnen, juwelen en kledij kregen gelimiteerde kijktijd vanwege de groepen in mijn kunstzorg.

Op -1 waren gereconstrueerde graftombes uit *Palmyra* te zien, in tegenstelling tot het sinistere woord 'dodenkelder' was het blijde blakend wit marmer treffend, de fata morgana '*Krak de Chevaliers*' die ik als een stralend wit fort fout in gedachten had, herrees als *Palmyra* aan de woestijnhorizon: bij het aanschouwen van de heldere hellenistische doodsbehuizing, die ooit deel uitmaakte van een scharlaken zand oase, kreeg ik spijt er niet te zijn geweest.

Een bewaker op leeftijd kreeg me in 't oog en vond het zijn missie me wat bij te leren, tussen langs en door de massa troggelde de bezwete suppoost zijn protegee door de eeuwen heen en wees de heropgebouwde synagoge van *Doura-Europos* aan: goed bewaarde fresco's tonen taferelen uit het Oude Testament.

De bewakers' schaduw spiegelde in elke vitrine, de man dwong me de meest oninteressante voorwerpen te fotograferen hoewel het verboden was, het plakkaat 'no entry' gold niet voor ons en verveeld beleefd sloop ik mee naar de afgesloten bovenverdieping waar een mozaïeken *Adam* en *Eva* een verwittigende vinger uitstaken. Gered door de eerste mens tipte ik mijn beschermer (of was het een spion?) en betrad het andere been van het L-vormige museum zonder hem.

Het culturele erfgoed uit de koninkrijken van *Mari* (Tell Hariri: 3000 v.C-64 v.C.), *Ebla* (Tell *Mardikh*: 3500 v.C.-700 n.C.) en *Ugarit* (*Ras Shamra*) is buitengewoon fascinerend.

De albasten beelden van priesters en koningen uit *Mari* zijn te herkennen aan hun veren rok, zwart omrande ogen vervoeren de toeschouwer naar een tijd van verfijning waar het tweestromenland *Mesopotanië* van zijn kostbare kennis laat proeven.

Een beeldhouwwerk uit de tempel van *Ninni-Zaza* trok mijn aandacht vanwege de schaarse aanduiding dat het om een menselijke gedaante ging, alleen voeten en een rok torsen een soort grafsteenromp met gegraveerd spijkerschrift.*

Uit de schat van *Ur* die in *Mari* is ontdekt herinner ik me de lapis lazuli parel in de vorm van een spoel met de inscriptie: '*To the god An, Messane Pada, king of Ur, son of Meskalamdu, presents*'.

De *Ebla* periode toonde talrijke kleitabletten en kalkstenen priuken, de site van *Ebla* en zijn museum waren gesloten toen we het enkele dagen eerder wilden bezoeken, jammer want daar waren de grote schatten van deze stadstaat (2500-2350 v.C.) te bewonderen.

De gewezen koninkrijken van *Ugarit* gelegen ten noorden van *Lattakia* presenteerden het kleinste maar meest waardevolle voorwerp uit het museum: een alfabet (1400 v.C.) gegrift op een rolzegel niet groter dan een pink en zou volgens de Syrische cultuurautoriteit het eerste alfabet ter wereld zijn.

Tussen verluchte korans in de zaal over de islamperiode lag er een tekst geschreven op een rolletje gelijkend op dat van een rekenmachine, de sacrale woorden waren in een hangkokertje geborgen om zo altijd bij te hebben.

De tuin is bezaaid met sculpturen: deuren ramen en beelden afkomstig uit de koninklijke sites, maar de aandacht verzwakte en een koffie was welkom ook al moest het vooruit gaan in de cafetaria, de garçon draaide rond mijn tafel tot de laatste slok.

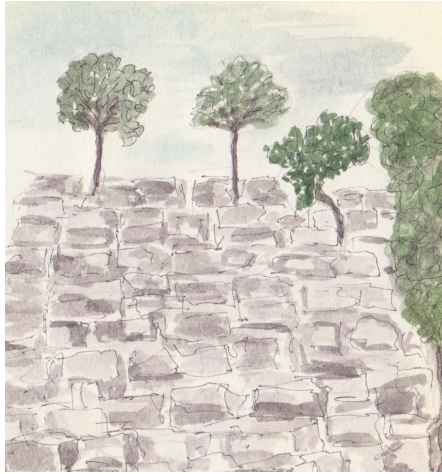
26. Op stap in Aleppo en omgeving, Syrië

Maart 2007.

In de stad van extreme islam? (volgens een Frans toeristenkoppel) lieten we ons vollopen met het vuurwater arak in hotel Baron, een primeur op onze reizen! Aan de toog waar ooit *T.E.Lawrence (of Arabia)*, koning *Feisal*, *Atatürk*, *Agatha Christie*, *Theodore Roosevelt* en *Freya Stark* gehangen hebben, zal de beroemde reeks vervolledigd worden met *Les deux femmes folles de Belgique!* De Koerdische barman had het voor ons en goot de glazen goed vol voor een halve prijs, de doop in het Arabische nachtleven had iets aantrekkelijks maar we bleven met de wankele voeten op de grond, de poedel van de patron van de 'Baron' kefte de Belgen terug naar de realiteit en strompelend zochten we madame Olga (de bejaarde hotelierster) op die al lang was gaan slapen!

Ten noordwesten van *Aleppo* bevinden zich de ruïnes van de basiliek van de heilige *Simeon (Qala'at Samaan)*: als een van de eerste Syrische christenen was hij ook de pionier van het vrome pilaarbijten, in 423 beklom hij een pijler van 3m om zijn pilasterbestaan te eindigen op één van 18m in 459, deze evenwichtsmeditatie leverde een gigantisch heiligdom op waar christelijke pelgrims van heinde en verre naartoe kwamen en komen!

Slenterend tussen de talloze zuilen (waar afzondering op een paal een ware geloofsfrage moet geweest zijn in de vijfde eeuw) werd deze van de heilige Simeon niet gevonden: de beknopte reisgids gaf omzeggens geen uitleg en de goed geïnformeerde Françaises die mee op uitstap gingen, waren verdwenen in de achthoekige tempel. De compagnon de route had er de steen van haar leven gezien, niet moeilijk het lag er vol van! Een eivormige graniet straalde een soort van goddelijkheid uit: met middelpuntzoekende snelheid was hij ooit uit de lucht gevallen en was op de centrale plaats terecht gekomen, deze meteor vergrootte het mysterie rond de ruïnes van de Romeinse basiliek en deed de Bijbelse parabels heropleven in het met stenen bezaaide landschap.

Eens terug thuis wees de *Cadogan guide* de plaats van de ware pilaar aan, door de eeuwen heen zouden fetisjisten brokje bij beetje de aardse paalwoning van de heilige ontmantelen en wanneer er amper een gruzel over was viel het mysterieuze reuzen ei uit de hemel pal op de lege plek.. dat kon geen toeval zijn!

27. Qabr Hud, Jemen

Oktober 2007.

Zo'n 70km ten oosten van *Tarim* ligt het graf van de pre-islamitische profeet *Hud* die een afstammeling was van *Joktan* de kleinzoon van *Noë*: *Al Hud* wordt als de aartsvader der Jemenieten beschouwd en is de meest vereerde heilige van het land. Deze bijzondere bedevaartplaats hadden we nog niet gezien en was zoals die andere hoed (de aanschaf van het hoge hoofddeksel van de wadi-bewoonsters) mede het doel van de Hadramautse ommetoer.

Moefiti's* met hennabaarden zaten als religieuze bewakers bij de ingang van het pelgrimsoord koranpreken te houden; enkele volgelingen draaiden het hoofd in onze richting toen we voorbij reden maar hun strenge predikant bliksemde de zondaars tot een nakende val als ze bleven kijken!!!

De 4x4 werd tot bij het overkoepeld graf gereden en nog voor we het schoeisel uit hadden was de gids luidop aan het reciteren uit één van de vele korans die er lagen. Na het wennen aan de vlammeende zon die op het spierwitte bedehuis knalde, deed de dodenrustplaats me aan totaal iets anders denken.. ik hallucineerde.. deze gespleten rotsblok verhitte het gedachtegoed en ik kwam terecht in een zoveelste geloofsverwarring!

Zoals bij de tombe, was ook de gebedsruimte rond een rotsblok gebouwd en deze laatste zag er met wat verbeelding als een 'ei' uit, 'de vrucht' speelde door het hoofd; en de vrijheid van denken voegde er nog een conclusie aan toe.. de pre-islamitische heilige zou wel eens een 'profetes' kunnen geweest zijn!

Stilte creëerde magie en fantasie, de bleke grafbolster reflecteerde een onschuldige maagdelijkheid.

Het was moeilijk voor te stellen dat eens per jaar duizenden Jemenieten naar hun respectievelijk *Mekka* afzakken en het heilig oord overlopen om hun 'Hud' te aanbidden! In de geruisloosheid werden repetitieve gebeden verzonnen die botsten tegen rotsen om als één toonaard er bovenuit te stijgen!

De spookstad lag vol teenslippers, lege waterflessen, platgetrapte chipszakjes, plastic bekertjes, karton.. een slagveld van zeven dagen consumptie, kortom veel zwerfvuil zoals in het hele land trouwens.

Het was bloedheet en het versterven deed de gedachten krimpen tot het nulpunt: Ahmed de gids ijde door de straatjes op zoek naar water niet om te drinken maar om zich te reinigen, de ramadan was zwaar in de woestijn. De reisgenote zwierf in het desolate en zei dat de plek de sfeer had van "Once upon a time", in *Qabr Hud* dan waar een gebaarde moefti zo van achter een moskee kon springen.

Op de terugweg keek de helft van het biddende broederschap richting landrover om even het rare aardse te aanschouwen?.. en ja de gids-chauffeur nam voor het eerst een lifter mee *Allah of Hud* zal hem tot inzicht hebben gebracht of waren wij het?

Het herbeleven van een reis, uur per uur en op papier heeft een tempo bijna vergeten in de laatste decennia, het is de charme van de expeditie boeken uit de jaren dertig. De vraag is of er iemand geïnteresseerd is in deze trage tred op vreemde bodem, maar deze uitvluchten hebben alles te maken met het verliezen van het reeds geschreven bestand!!!

Net toen ik de woestijnpelgrimage verwoord had, gebeurde de virtuele ramp: twee weken getypt verslag verdampt in het niets!!! Waar gezwogen en met zinnen gevochten werd om de plaats *Qabr Hud* te duiden, niet alleen op papier maar vooral in de geest, moest een of andere duivel de bewaarengel komen storen want het document grijsde ergens in het ijle en tevens in de achterste hersenkwab om opnieuw verwoord te worden SHIT..SHIT..SHIT!!!

Ondertussen heeft de duivel zich tot engelbewaarder bekeerd maar even verdacht ik het schrijfinstrument als moraalridder op te treden, de big brother die mijn visie wou vertroebelen.

Het heiligdom *Hud* was blijven hangen, de werkelijkheid overtrof de fantasie, de vruchtbaarheidssymbolen, de rots en het granieten ei, schiepen een eigen conclusie.

Opzoeken over *Hud* laten verstaan dat deze heilige een afstammeling was van *Joktan* kleinzoon van *Noach* (volgens de Lonely Planet), de verwijzing naar *Genesis 10,25* leverde een woud aan stambomen op, alleen *Hud* ontbrak?!?

Deze pre-islamitische genealogie mengt en klutst en doet het grote religieuze gelijk wankelen, helaas zo ontstaan geloofsvonissen!

Enkele maanden na onze reis, op 18 januari 2008, werden twee Belgische vrouwen doodgeschoten in de wadi *Hadramaut*, zomaar zonder enig vonnis..!!

De bron van *Barhut* bezochten we niet, de legende over deze letterlijk godvergeten plaats zou beter kunnen aanleunen bij de vrouwelijke rots van *Hud*. God moet ooit twee engelen *Harut* en *Marut* als moraalridders naar beneden gezonden hebben, de twee gevleugelde creaturen dienden aan de aardse verleidingen te weerstaan maar dat was buiten de listige schone *Zahra* gerekend! De vurige dame had de hemelse boodschappers rond haar knedende vingers gewikkeld en zette beide aan tot doden en ontucht, nadat de echtgenoot was uitgeschakeld gaven de goddelijke wezens zich over aan de lustige weduwe en konden hun straf niet ontlopen! De val van de engelen *Marut* en *Harut* in de put van *Barhut*, bleek een kuil vol slangen en scorpioenen! Zandmeermin *Zahra* kreeg vreemd genoeg (hun ?) vleugels cadeau en mocht zich hoog aan het hemelgewelf installeren: als rijzende ster grijnst ze ergens boven onze vergankelijke verlokkingen.

28. De berg van Bin Laden, Jemen

Oktober 2007

De eerste campingplaats waar de chauffeur stopte was een bouwwerf?.. een onaf nieuw lelijk bungalowcomplex met treurkwaliteit zou de zoetste dromen moeten opleveren.. gelukkig doken er twee bewakers op die het avontuur verboden. Verloren in een oneindige steenwoestijn aan de rand van wadi *Daw'an*, hobbelden we verder waarbij de gedachte dat het een grap was toch ernstig moest worden genomen want de zon die zakte genadeloos. We zagen ons als vijftigplussers gekraakt op een bed van keien liggen, en ja op deze grenzeloze vlakte werd er plots gestopt !!!? Was dat de *Bin Laden* berg..?.....eerst werd een zitsteen opgezocht om te bekomen, dit konden we toch aan geen mens vertellen want er waren er geen!

De iglo-tent werd aan de jeep gebonden anders waren we door het onwezenlijke decor gevlogen of in de wadi-ravijn waar diep beneden de huizen verdwenen in hun knusheid, we stonden in een andere wereld.. deze van de almachtige eenzaamheid!

Ook de tijd duldde geen frivoliteiten, van de ene moment op de ander was het stikdonker! Late namiddag, schemerdonker, valavond, vooravond...neen het was 'avond' tout court zonder mentale aanloop: de mat werd gespreid, het eten erop de gaslampen aan en eindelijk kon Ahmed (de gids) het lang verwachte tonijnblik openen. Na de lichamelijke voldoening volgde deze van de geest: het was de moment om dieper op de kosmos (in ons geval religie) in te gaan. De Jemenitische zoon legde het verwarde hart bloot en had het over de *Sjiieten* en hun duivelse leider *Khomeini*, er werd in Soennitische kringen verteld dat *Sjia*-vaders hun achtjarige dochters namen vooraleer ze uit te huwelijken..”it’s like a tree that you grow and they take the right to taste the fruit before they give it away..?”..deze immorele vertelsels moesten niet altijd geloofd worden, probeerde ik hem duidelijk te maken! Het verhaal wendde naar de mystieke tak van de islam: de *soefi’s* .. “sofia’s” maakten dan weer te veel kabaal volgens de soennitische zoon, het directe stille contact met *Allah* diende nagestreefd te worden!! Nog één bizarre geschiedenis kon erbij; dat van zijn zestienjarige soefi-neef (?) die na een maand in een moskee te hebben gewoond naar huis was gekomen om te sterven! De berg van *Bin Laden* trilde onder onze voeten en na Ahmeds’ missie volgde de onze: hem uit zijn levensknoop ontwarren maar dat was onbegonnen werk.

Diep onder de indruk was de confusie op ons overgeslagen, sukkelend over de onsympathieke stenen werd het wapperend bed opgezocht..

29. Socotra, moederziel alleen aan de zuidkant, Jemen

Oktober 2007.

De Indische oceaan bonkt tegen het oer-eiland daar in *Abtaro*, op het zuidelijke *Umg* strand werden we gedropt: de gids *Fahed* ging op zoek naar vis (qat) zei hij en de compagnon...ja die was ik kwijt, verloren in de duinen. Het idee van moederziel alleen werd met tover ontkracht: een schapenboer verscheen uit het niets en kwam mee onder de palmschutting zitten. De ongemakkelijke stilte kreeg ontweningsverschijnselen met een taal die zich beperkte tot

knikken, kuchen en teken doen van hoe schoon het was rondom, verder niets. Tijd om bij te pennen kon ik vergeten.

Plots doken er kinderen op, één twee drie, zo'n zestal en als prooi werd ik omringd door een snuffelende familie. Oogjes volgden alles en dwaalden van de pen naar het schrift de tas naar mijn haar huid en handen, ik voelde me een aangespoelde vis waar elke vin en schub ontleed werd, onder gevezel en gegiechel keek ik naar mijn eigen vivisectie!

Eindelijk kwam het eruit..." what is your name?.." en het ondenkbare ijs (temperatuur 40°) was gebroken..."*Lieve*" of *Liebe*, zoals de gids het uitsprak, werd wederom beantwoord door "*Joseph, Ahmed, Zain, Aïsha, Fatima, Abdullah, Saïd*" en allen kon ik memoriseren tot grote verbazing van de stamoverste. De oudste dochter gooide na enige tijd haar sluier af met een vader-foert op het gezicht terwijl hij zijn verlegen jongste spruit dicht tegen zich aandrukte. Uren bleven mijn compagnons weg, onder de palmen was een schijnbaar gemoedelijke sfeer ontstaan maar hoe los de kinderen zich tegenover die vreemde Belgische gedroegen, toen er een auto werd gehoord stooft de kroost uiteen als een zwerm opgeschrikte duiven.. alleen vader bleef zitten. De beginsituatie herschiep zich.. de clanoudste en ik zaten in stilte naast elkaar alsof het reeds eeuwen zo was.

30. Multiple choice op het eiland Socotra, Jemen

Oktober 2007.

Vermits ik twee dagen na de reis een examen moest afleggen dacht ik de tovenaars van *Ar-Ar* in te schakelen om de slaagkansen te verhogen, helaas deze was afwezig maar geen nood de reisgenote zou hem vervangen! Zonder enige voorbereiding en net voor het avondmaal in de duinen bedacht ze terplekke een trucje: ik moest de syllabus nonchalant in het zand gooien en wachten tot een nachtblibel er zou op rusten. Het fladderend insectenrijk danste grillig rond de gaslamp tot plots een duizelende helikoptermug ontsnapte uit de lichtstraal en haar ene vleugel op het titelblad vleide...'het ABC van de commerciële medewerker'! "Stillekes zijn.. laat hem doen, niets vragen, ik ga ermee spreken in diertaal..", genuïkorfde keek ik in spanning naar de sorcière. Met de rug naar mij en foefelend achter haar sjaal vezelde ze tot een paar volsprietten in plaats van oren, het beestje tolde en klapwiekte tot het belezen op mijn cursus viel! Na enkele seconden klapperde het terug weg en de toverkool maakte er

zich snel van af: "Voilà, het zit in zijn ziel", en de seance was afgelopen...maar het zwijmelend insect had meer interesse in spaghettisaus dan in het abracadabra torsen! *Fahed*, de kok en gids, gestoord door mijn behekste libel en die niets van de bezwering had gezien, klopte het beestje half dood en gooide er zand over...de nachtjuffer lag begraven met mijn studie!!! Volgens de voorspelster van dienst was alles voor niets geweest en ze raadde me aan het bankieren met leren onder de knie te krijgen. Wat later verrees de begeesterde mug uit het strandgraf en kietelde haar wieden in mijn linkeroor, de brommende trilling had het over slagen...of was het beklagen? Volgens mij zei deze laatste vleugel-act alles maar de reisgenote ontkende, ik wist niet meer wat te geloven, de magie was uit de ketel en het eten was koud geworden ondertussen..

De examenuitslag een maand later had drie gevleugelde punten tekort en het bankwezen kende haar zoveelste beurscrisis...

31. Inhuldiging van een zwarte priester bij de Dogon, Mali

Oktober 2009.

De taxi-brousse stopte in the middle of nowhere en de chauffeur grapte dat de volgende "vingt kilomètre" te voet moesten afgelegd worden en ja de 2 km steile klim "à pied" voelde als twintig, een brandende zon vergezelde het geconcentreerde stijgen naar *Begnemato* en na de klauter op kwakkelkeien dachten we ter plekke neer te zijgen!

Geen hemelse geluiden maar een megafonisch feestgedruis galmde over het bergdorp...wat was er allemaal aan de gang? Niet onze intrede werd gevierd maar deze van een jonge zwarte priester, dat we ongewild met ons gat in de boter waren gevallen werd pas na het bekomen beseft, zelfs de gids had geen weet van een pastoorsinhuldiging!

Professeur *Augustin*, de oudere broer van de verse zielzorger en Parisienne *Carolle* (een NGO-ster die mede instond voor de bouw van een stuwdam), probeerden de nieuwe bezoekers uit te leggen wat er gaande was. De hele *Dogon* gemeenschap, ook deze van de naburige dorpen, werd betrokken bij de inauguratie: de drie religies, het animisme en oorspronkelijke geloof, het katholicisme en de islam gaven hun zegen over de nieuwbakken ingewijde. Er werd met buskruit geschoten en even dacht ik dat de oorlog was uitgebroken, het klonk als kanonvuur maar het was ter ere van het godshuwelijk!

De animisten zwaaien de plak, hun wetten dienen gevolgd te worden anders kom je hun wereld niet binnen, de toerist kan niet op eigen houtje gaan rondneuzen in het stammysterie en zeker niet als vrouw!

Dat er een rituele opvoering in de vorm van een maskerade zou volgen was uitzonderlijk want deze performance wordt enkel nog bij begrafenissen getoond of voor de betalende reiziger.

Op het plein voor het nederige kerkje was een enthousiaste menigte samengestroomd en na een uur uitblazen drongen we tussen de toeschouwers! Het feest dat al een tijdje aan de gang was, kreeg ritme kleur en magie toen de maskerdans begon. Oneerbiedig

posteerden de acht blanken op de eerste rij: een witte pater met twee familieleden, Carolle, en vier toeristen waaronder wij twee. Het netvlies kon nauwelijks volgen wat er gebeurde gelukkig hielp de camera mee registreren. Onder een schaduwrijke boom zaten de christelijke afgevaardigden in hun wit habijt, het leek een vergeelde missieprent uit het koloniale fotoboek, ernaast stonden de magische meesters waaronder de ‘chef de village’ met een fluitende micro in de hand, voor de kerk waren de trommelaars opgesteld en de cirkel op het

plein werd gesloten door het talrijk opgekomen *Dogon* publiek.

De dansers doken op vanuit hun sacrale plaatsen, de eerste en grootste groep (9) had een maskermuts op rijkelijk versierd met de typische Afrikaanse witte schelpjes (cowell shells); ook op het lederen hesje dat uit enkele repen bestond, waren ze genaaid. Licht voorover gebogen werd er getrappeld gesprongen en geklapwiekt op de maat der drum. De glimmende torso's volgden de initiator, zijn beweging werd hunner, bonte raffiarokken en armbanden zwiëpten in het rond, als pionnen werd er gefladderd op een denkbeeldig schaakbord.

De jager en 'maître de la danse', geniet de *Dogon*-status bij uitstek samen met de smid; hij bezwoer de groep met een beeld in de rechterhand (het symbool van de *Sigui**) en een baby-krokodil in de linker. Het gepantserde reptiel zou de *Dogon* ooit naar de bron van alle leven hebben gebracht en werd geassocieerd met *Nomo** de watergod.

Enkele van de pionnen hadden een volledige raffia-vermomming en als boze geesten verschrikten ze de massa die joelend achteruit deinsde!

De jonge vitale zwarte priester in spierwitte pij en om wie het gebeuren allemaal draaide, demonstreerde zijn ritmische roots samen met de dorpsnotabelen, op de tromslag veerden de ledematen soepel in de lucht en na een kwartslag sprongen ze verder voorwaarts.

Vijf mannen met de typische *Kanaga* maskers* volgden op de pionnen, ze draaiden soepel de romp rondom de lenden-as en deze zwenkbeweging zou naar de schepping verwijzen. Niets leek wat het was want de *Dogon* laat niet graag in zijn kaarten kijken! Iedere voetstap, niet alleen in de dans maar ook in het dagelijkse leven, hield gelijke tred met zijn symboliek.

In de mythische cirkel traden nog op: het *Kanaga* masker vervlochten met drie paar armen naar de hemel gericht, iemand met een vruchtbaarheidbeeld als kroon op de abstracte vermomming en vervolgens deze met een houten gezicht.

Twee gemaskerde steltlopers verbaasden, als reigers keken ze neer op de toeschouwers die als vissen haptten naar spektakel. Ze torenden uit boven het bidhuis waar het blikken kruis nog krommer trok door deze geduchte woudgeesten! Flapperend en klapperend op het haastig geroffel, twee meter boven mensenspiegel verdwenen ze in vogelvlucht onder een kleppende cadans naar de boomkruin .

Een achttal trommelaars bespeelden hun instrument met een gebogen drumstok, ze joegen de geheime taal *Sigo-So** van de dorpsoudsten op drift en op hun beurt gaven de vreemde aanroepingen kracht aan de volbloed performer!

De apotheose van de maskerade was de vertoning van 'le masque d'étage': als moeder aller maskers trappelde de meters hoge tooi in het midden van het plein, om vervolgens voorovergebogen rond zijn as te roteren en de ellenlange constructie rakelings over de grond te laten scheren! Met ingehouden adem volgde de gemeenschap elke

beweging, alleen de beste leerling mocht het zinnebeeld der hemelse verbinding dragen! Geen animist, christen of moslim die niet bang afwachtte hoe de climax zou voleindigen, het meeleven was van spiritueel levensbelang, dat was de *Dogon* aan zijn voorouders verschuldigd. Ook wij waren betrokken, alleen al door onze aanwezigheid als blanke vrouw. Wat niet mocht gebeurde toch, in de draai van de zwaai raakte het masker de grond en brak...de publieksadem stokte, een snijdende stilte legde elke activiteit lam, wat voor de westerling een faits divers leek, betekende voor de *Dogon* en zeker voor de drager van het gevaarte 'ongeluk'! Het rampenplan trad in werking en de rijzige constructie werd op zijn kant het kerkje ingedragen. Het kwalijke intermezzo werd opgevuld door de mededansers die hun koning voor genezing zagen wegvoeren. De dorpsoudsten zetten hun stem op de hoogste pion en gingen tekeer tegen het onheil, de onverwachte patstelling werd fel bestreden. De magische knoop werd gelegd onder Gods' Alziend oog en het étage-gevaarte openbaarde zich terug, als voorbeeld van unieke religieharmonie waagde de hoofddanser zich aan een tweede wenteling, de laddersculptuur herrees en de spirituele klim kreeg een tevreden einde.

We realiseerden ons amper wat een raadselachtige ceremonie er werd aanschouwd, pas achteraf bij de studie van het beeldmateriaal drong het door dat er een glimp van de gesluisde *Dogon* geschiedenis werd opgevangen.

Het zweet had van de hoofddoek een zoutvod gemaakt en de lommerte werd opgezocht, onder het afdak onderrichtte Augustin over zijn stam en de rituelen, helaas de gids onderbrak hem om het dorp te tonen voor het donker werd.

In de hoofdkwartieren van de dorpsoudsten ging het er zeer vrolijk aan toe, tussen de lemen hutten was er een begankenis van jewelste! Emmers gerstebier werden naar de wijzen gesleurd die er bijzaten als een geanimeerde animistische hippie-bende, het zweemde er van de voodoo en

andere rariteiten, had ik geen drank- rook- en andere bedwelmende sociëteiten gekend, ik zou een shock gehad hebben. Het was 'un grand honneur' om aan de chef de village voorgesteld te worden die letterlijk gebukt ging onder de amuletten, hij grijnsde zijn schaarse tanden bloot en direct oogcontact werd vermeden door een blitse zonnebril en zoals dorpschouwen zijn.. hij zag er een vrouwengek uit! De kalebas gerstenat ging rond en ook wij zetten de lippen aan de belabberde kelk. Het doel van de reiscompagnon om zich te laten verdwijnen* naderde, haar *kolanoten** zouden helpen ware het niet dat de dorpsverste andere besognes had op dat moment, zijn onderdanen begonnen zatter en zatter te worden!

Gestroopte prooien bengelden aan de hutten met ertussen apenschedels als lieflijke porte-bonheurs, hun schutters lieten zich gewillig fotograferen tijdens het kuisen van de geweerloop.

Ware het niet dat we de *Dogon* in hun intimiteiten stoorden, we zouden er met graagte de hele dag hebben doorgebracht!

Er werd gefeest de klok rond, de volle maan bescheen het dorpsplein van avond tot ochtend waar de beste *Dogon*-zanger optrad zo werd ons gezegd, onder de roffelende klanken trachtte enkel de blanke in te dommelen op de lage daken van de hutten.. 's anderendaags zat de uitgeputte jeugd erop te slaapwankelen.

Ook al had niemand diep geslapen behalve onze gids, werden we met een bizarre ontwaakceremonie verwend voor we vertrokken; een parade van *Dogon* notabelen waaronder de jager en zijn animistisch gevolg, zigzagden door het dorp en schoten met hun oude geweren in de lucht. De buskruitgeur en damp bleef tussen de hutten hangen en de vreemde stoet werd afgesloten onder schelle kreten en keelklanken van de lokale bezweerster.

Wij paktten een onvergetelijk etmaal in en namen het mee voor de rest van ons leven.

32. Met een prins door Tombouctou, Mali

Oktober 2009

Op het hotelterras, aan de rand van de Sahara, kon alleen 's morgens bij opkomende zon en 's avonds bij zakkende zon genoten worden, overdag was het er bloedheet! 'Genieten' was met een korrel zand te nemen want 'blauwe mannen' besnuffelden hun verse koopluï waardoor het zicht op de avondactiviteit rondom werd belemmerd,

pastel stralen streelden de duinen maar de *Toeareg** plakte voor het panorama als een sticker op de postkaart!

Glorieus rok het vurig hemellichaam zich uit over het glooiende zand, de dageraad aanschouwde ik alleen want de reiscompagnon was ziek...De indigo-defilé was al gepasseerd, de blauwe nomaden demonstreerden hun koopwaar bij drie Spaanse meisjes..

Ali de gids gaf afwezig en stuurde zijn neef *Mohammed*, de zeventienjarige zag eruit als een koningszoon in zijn goudbrokaten tuniek en ja wie zou niet geflatteerd zijn met zo'n edel gezelschap. Onze babbelende slentergang door de grijs bruine zandstad had veel bezien, iedereen kende mijn jonge chaperon en beide waren we in onze nopjes door de aandacht.

Zoals mijn zelfgemaakte masker *double face** heeft ook *Tombouctou* een tweezijdig gezicht: de noordkant kijkt naar de *Sahara* en de *Magreb* en wordt vertegenwoordigd door de *Toeareg* en de *Moor*; de eerste zijn in blauwe en groene gewaden gekleed en de tweede in gele of oranje, dus was neef Mohammed een Moor. De zuidzijde is naar het zwarte continent gericht, de donker getinte *Peul* en *Songhai* dragen overwegend de typisch bedrukte Afrikaanse print.

De pas gekende bakstenen lagen in ruitpatroon te drogen langs de straatkant. Een stelling stond tegen de gevel van de oudste moskee : de *Djinguereber* (1327) is beschermd door *Unesco* en werd gebouwd tijdens het bewind van *Mansa Musa*, de heerser die met het goudgeld gooide tijdens de hoogdagen van zijn Rijk. De uitstekende stokken in de minaret deed de roeptoren als een rechtop staande egel uitzien die met een struisvogelei jongleert.

De eerste Europeanen die de mythische stad bezochten hadden minder geluk dan wij: de ontdekkingsreizen van de Schot majoor *Gordon Laing* (1826), de Franse bakkerzoon *René Caillée* (1828) en de Duitser *Heinrich Barth* een kwart eeuw later (1853), verliepen minder vlot! De

eerste werd als een spion aanzien en vermoord door de Toeareg; de Fransman overleefde een vreselijk avontuur maar kreeg na terugkeer een flinke som van de *Société de Géographie* die zijn gebeurtenissen publiceerde; de Duitser verbleef er acht maanden en beschreef het Tombouctou van toen. De stad eert de 19de eeuwse Westerse verkenners, aan hun verblijfplaatsen hangen naamplaatjes met een korte beschrijving van hun wedervaren, bij deze van de Schot demonstreerde de gids het gekeelde teken en rillingen liepen over mijn lijf ook al was het snikheet!

Nog een huivering kreeg ik bij het zien van vier vermorzelde en uitgedroogde kattenvellen die over een elektriciteitsdraad bengelden, de jonge gids zei iets over Halloween ..?..voodoo zeker!.. René (niet Caillée maar mijn huiskater) blies ergens ver weg!!!

De echte horror kwam nog geen drie jaar na ons bezoek: radicale islamitische rebellen probeerden het noorden van Mali te veroveren om er de gevreesde 'sharia' (islamitische wet) in te voeren en waar ook de legendarische stad het zwaar te verduren had en heeft!

Vier paaltjes op een straathoek blijken een gewijd graf, 333 heiligen telt of telde het woestijnoord want de opstandelingen hebben naast moskeeën ook verschillende graven vernietigd.

De conservator van het wereldberoemde manuscriptenmuseum *Centre du Recherches Historique Ahmed Baba* had het druk of deed alsof, de Franse uitleg die ook naast de geschriften lag, ratelde hij uit het hoofd zonder me tijd te gunnen deze goed te bekijken. De onderzoeker beklemtoonde data onderwerp of illustratie door zijn nerveus getik op de vitrine waar het desbetreffende manuscript onder lag, ook mijn Tombouctouse zoon volgde de demonstratie aandachtig. Een fractie van het unieke archief werd aan het schaarse licht blootgesteld, de kasten zaten vol met nog te bestuderen papierwerk, 20000 werken telt de bibliotheek die genoemd is naar de intellectueel *Ahmed Baba** (16de eeuw). Wetenschappelijke, theologische, astronomische, filosofische en medische werken en vele afkomstig uit de 'Sankoré' wat ooit 's werelds grootste universiteit was, illustreren een rijke geschiedenis. Ik las onlangs (2013) dat het centrum in brand zou zijn gestoken door de terugtrekkende rebellen gelukkig was het overgrote deel van de manuscripten ergens veilig ondergebracht.

De hitte duwde de bevolking naar binnen, van schaduw naar schaduw schuilend voor de zonnevlaag keerden we terug naar het hotel.

Aan mijn *Sahara* zoon heb ik al dikwijls gedacht, hoe zou het hem vergaan zijn tijdens de gruwelijke bezetting...

33. De ster van de Niger, Mali

Oktober 2009.

Een sloep '*l'Etoile de Niger*' lag op ons te wachten! De boot was geschilderd in de Malinese kleuren (rood, groen en geel) en deels overdekt met stromatten, de stof van de gordijnen en kussenslopen was in hetzelfde Afrikaans motief, het zou ons knus waterhuis worden voor drie dagen.

Eén voet aan dek en alle landstress verdween, kapitein *Alice* en stuurman *Amadou* waren op het eerste zicht mensen naar het hart die het de dames naar hun zin zouden maken. We wisten niet goed wat ons overkwam, het genieten van de ruimte met een langzaam voorbij schuivend en begeesterend landschap leverde strijd met de nerveuse aard, de boot der traagheid voer zuidwaarts.

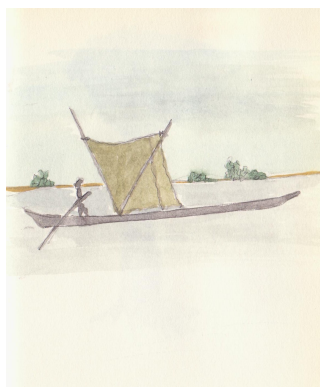
Overweldigd door de 'fleuve' in zijn brede schittering, was het moeilijk om de gedachten op schrijfwerk te zetten: er was teveel te zien! De tijd fluisterde om hem te nemen en de gedachtenknop uit te schakelen. Het glijden over de Niger-vloer had iets majestueus, het contact met het land was er niet, de passerende activiteit schoof van de filmrol tot een volgende stip de aandacht trok. In de bootbubbel bleek niets nog te deren, het was leven op een waterwolk waar het aardse onbestaand leek. Het beeld, een grijsblauw water- en luchtvlak, was door de oeverlijn in twee gesplitst, op deze streep werd gefocust door de aanhoudende verandering; ze kleurde woestijnbeige, grasgroen en zonne-oker. Ook de bootactiviteit had iets gerekt, vijf uur was de kapitein bezig met thee maken, koken en water uit de sloepkeuken te scheppen...er was een lek(je)..volgens de bemanning!

Eerst op de rand zitten van de schuit, zich vervolgens omhoog trekken aan een horizontale stang en deze vasthouden om naar de achtersteven te schuifelen tot voorbij de motor waar achter een schutsel "de properste wc van de hele reis was!" volgens de reiscompagnon...ik vond de diepte van de bodemloze toiletpot raar, alsof je een rivier had geplast.

Geïnteresseerd als we zijn riepen de rijstvelden vraagtekens op: waar zit de korrel? De reisgenote beweerde aan de wortel, ik aan de stengel...maar de twijfel rees want er was geen graantje te zien toen de boot langs de velden voer.

Gondels kruisten de brede stroom: een silhouet van een zwarte sikkelman met Janneke erop die een lange stok hanteert. Diamanten schitteren op het water, een flikkering van natuurlijke rijkdom. De huifkajuit sneed de fleuve als malse boter, met een elektrisch mes dan vanwege het motorkabaal.

In *Dire* zwommen kinderen rond het Afrikaanse jacht als een school vissen, grote ogen trokken ze bij de ademhap toen twee blanken in hun doorlopen vizier opdoken...ja we hadden veel bekijks bij de stranding! Er mocht niet getreuzeld worden want de 405 km moesten

in drie dagen afgelegd worden, wij navigeerden volgens onze natuur 'averechts' want de meeste toeristen varen stroomopwaarts van *Mopti* naar *Tombouctou*...De motor werd aangetrokken, de kindjes uitgezwaaid en de landstrook streeppte terug zijn activiteiten.

Het hooi werd plat geklopt in het heetste der hete. Paarden waadden in de rijstvelden. Op de landengte stonden aalscholvers als bowlingkegels opgesteld in een

middagtrance. Zwermen vogels walsten de dans der samenhangigheid over het riet. De stroom is omzoomd, repen getrokken land met huizen en bomen als rafels, lijnrecht is de horizon op het stille glazen oppervlak.

Ngorom zou het gehucht zijn waar alles stil viel: de motor, de afvaart en de tijd! De drijfkracht werd uit het water gesleurd en oppervlakkig nagekeken maar al snel bleek dat de panne langer zou duren dan het halfuurtje licht die de dag nog cadeau gaf. Alice duwde de sloep met een lange stok tussen de rijstplanten, deze hadden al onze biologische interesse verloren. Het was pikdonker ondertussen en de pillampen flitsten over het dek, in de woonark was het knus en de muggen genoten van de gezelligheid. Wat zegt en doet men als het machinegeronk plotsklaps in stilte verandert; men

probeert de situatie op een vrolijke manier te aanvaarden en biedt zijn onbruikbare hulp aan. De hele dag werd er water uit het keukentje (een ijzeren bak met houtskool erop) geschept maar toen de kapitein verdwenen was met een dorpeling, hoorde ik de stroom onheilspellend klotsen tegen de binnenwand, bij inspectie was het woonhuis al ondergelopen! Vooraleer we met man en veel opgenomen beeld- klank- en schrijfmateriaal zouden vergaan, diende er geschept te worden, plakkerig zweet en het insectenrijk belemmerden de rotkarwei waar de reisgezel er prat op ging geen vinger uit te steken en me enkel bijlichtte tijdens het zwoegen: ik moest de bloemetjes niet buiten zetten die zaterdagavond! Amadou onze matroos, sleutelde, klopte, vloekte en zweette nog meer dan wij, de hele motor lag gedemonteerd in de donkere bootgarage (de achterstevan). Zoals verwacht keerde Alice terug zonder vervangstukken maar bracht wel nieuwsgierige toeschouwers mee. “La solution est d’aller dormir”, de gasten moesten bovenop de bolle huif liggen wat koel en bijna muggenloos was maar het vergde de nodige oefening om niet in de *Niger* te rollen. Ondertussen werd de hotelsloep van zijn matten ontdaan om het lek te zoeken: bonken stampen kloppen en glijden: “On a trouvé” en het gat werd op twee minuten gedicht.. Het bed werd weer gewisseld en het werd slapen op een 30 cm brede plank geplaagd door rotmuggen, een laag insecticide deed de avonturiers als draaikolken tollen in het gitzwarte rijstveld.

Om kwart na vijf waren de zon en ik wakker, enkele minuten later de hele crew. De kapitein vertrok, op zoek naar wat was onduidelijk...Amadou kon alles bijeen sleutelen, zowel de motor als het ontbijt en opgewekt was hij niet...De schipbreukelingen werden bekeken door de passerende peddelaars, hun vissersloepen gleden gestaag over de stroom die 'la vie est simple' liet lezen in zijn golfslag. Rond 10 zat de machinerie terug in elkaar, het lint werd krachtig aangetrokken...prut..prut..de adem werd ingehouden...bij de tweede ruk 'Inshallah' sprong hij aan maar niet voor lang...Amadou kreeg bijna een hartinfarct! De devotie van het bootshoofd kon niet baten, terwijl zijn onderdaan zich zat uit te sloven, boog Alice voorover op de huif als een roepende in de waterwoestijn. Hij wou zijn beschermelingen uit de schuit lokken maar op het land was de temperatuur nog verschroeiender.

Het stranden maakte me zenuwachtig, de realiteit verdrong het Afrikaanse avontuur: “We moeten een terugvlucht boeken...er is bijna geen geld meer...hoe lang gaan ze hier blijven zitten...”...de roerloze wereld rondom kreeg de volle laag!

De stilte in de wachtsloep werd verbroken door MOTOREN, een grote pinas kwam eraan om de uitgedoofde ‘Ster van de Niger’ te slepen!!!! Het was 11 uur ondertussen, de takeling verliep vlot, zij aan zij voeren de ‘Medicins du Fleuve’ (MDF) en ‘l’Etoile’ richting *Niafiunke*. De huif werd ingeruild voor bakboord, de bidplaats voor de kapiteins want zij die labeurden, de matrozen, hadden geen tijd om zich tot *Mekka* te richten, voor hen was het *Mopti*.

In het grotere plaatsje werd de schuit tussen de spelende kinderen op het strand gesleept, joelend hingen ze aan de boot en vroegen alles...”des cadeaux, des bidons, des bonbons...de l’argent naturellement!”), draaiden wij met de ogen dan lieten deze bloedmooie meisjes hun grote kijkers dubbel zoveel rollen. Het mannenvolk was een oplossing gaan zoeken, ondertussen werd het oevertafereel bekeken. Twee jongetjes trokken een vuile doek door het water op jacht naar...vis?...de ‘capitaine’ (riviervis) zagen we toch niet zwemmen, wel veel afval. Jonge kindjes deden de familie-was op een steen, ook de vaisselle ging naar de Nigerplas, een aangebrande pot werd met een spons onder de voet proper geswimd. In het schemerdonker zakten de moeders af, het hoofd belast met nog vaatwerk en de allerkleinste op de rug gebonden; het vallende licht was de natuurlijke paravent...want ook de lichaamsreiniging kwam aan de beurt en voyeurs gluurden aan de waterrand. Een grotere passagiersboot werd omringd door sloepen vol verkopers, als vogels op een prooi pikte elk zijn graantje mee onder veel gekwetter.

Het doek viel over het *Niafiunke*-toneel, de motor werd vervangen, er was geen tijd meer te verliezen en doorvaren (ook ‘s nachts) was de boodschap. Wij hadden ook niet stil gezeten, een degelijk bedplateau werd gebouwd om languit maar vooral breed te kunnen slapen, het geheel werd overspannen met het muskietenzeil.

Als een schuit dreef de halve maan mee naar het volgende etmaal. Het ledikant werd van zijn bruidssluier ontdaan, de witte voile tegen het ongedierte. Het was voor de eerste keer koud, volgens de bootlui kwam dat door het meer *Aoungoundo* ‘le grand lac’, bij het kaartlezen besefte ik dat we iets meer dan de helft van de waterweg hadden afgelegd...*Mopti* lag nog ettelijke knopen verder.

De volgende uren was een film voor 'National Geographic' over de habitat der Malinese vogels. De kreken hingen vol nesten van de 'wevers', volgens de reisgids zijn er 116 soorten, hun nestballen bengelen aan het riet, de gele *Textor* fladderde van de ene ecologische kerstversiering naar de andere. Zwermen vogels schoten uit de velden tekenden een zwierige looping en doken terug in het groen. De bonte ijsvogel zat onverschillig op een dode tak naar de schaarse passage te kijken, hij wachtte op die ene vis...

Een zonnepaneel stond tegen een lemen gevel van een familiedorp, energie voor de gsm in het land des 'Cartes Oranges'. Een glitterkleed schitterde van ver, gedragen door de armste der armen.

Na de 'Office du Niger'*, de rijstvelden, werd het landschap groener, de 'fleuve' hernam zijn brede gedaante. Termietenheuvels torenden boven de blokhuisen. Moeders zaten gehurkt in het water hun baby's te wassen terwijl de andere kinderen zwaaiden en zwierden naar de voorbij varende schuit. Aan de oever waar benzine werd ingeslagen, stond de hele 'village' te kijken, een vlotte gast in maatpak vroeg om mee te varen naar Mopti, geen probleem maar de bootbaas dacht er anders over en de jongeling verdween. Een man met een open voetwonde vroeg 'des médicaments': we deden ontsmettingsmiddel op de bloedende snee en brachten de pleister op een houten been.. want het reinigingsdoekje werd prompt in de Niger gegooid!

Saba, een dorp dat niet op de kaart stond, had een kathedraal van een moskee waar de tientallen torens in wit waren geschilderd. De verbazing bleef, rivierbochten ontmaskerden hun schoonheid, verborgen paradijzen kringelden hun unieke bid- en woonhuizen in het water...de hof van 'Eden' in het heden, het bestaat.

De theeceremonie van de Toeareg werd tijdens de driedaagse vaart uitgebreid toegepast: de bittere eerste teug van de 'dood' werd een half uur later opgevolgd door de zwelg van de 'liefde' om nog later te eindigen met de slok des 'levens'.

Af en toe pruttelde de motor en gammele schuiten schoten de 'Ster' voorbij maar matroos Amadou kreeg het machien telkens terug aan de praat. Er zat routine in de 'fleuve' dagen en er bleek geen einde aan te komen, de nopjes van de reisgenote waren al iets minder, 72 uur aan de boot verankerd was lang. De vogels waren druk bezig aan de waterkant, bekaf waren ze bij zonsondergang en wij ook van gewoon comfortabel te zitten want de andere pinassen zaten

propvol...een zwaaiende vrouw werd genegeerd toen ze de bootbus had gemist!

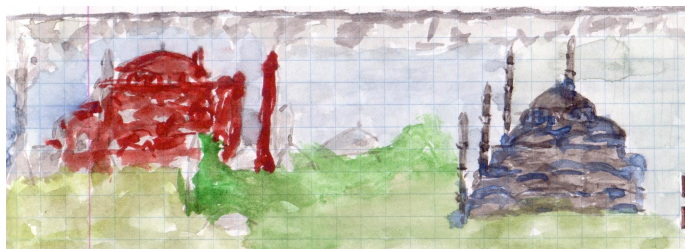
Met kattenogen op het Nigerwater peddelde elkeen de ziel uit het lijf om voor duisternis thuis te zijn. Een zeemijl voor aankomst, in *Sevaré*, gaf het vaarvehikel prt prt op.. midden in het rijstmoeras...weeral!, en toen het licht werd aangeklikt danste één lange insectendraad in het schijnsel....brwahhhh...de conversatie verliep mmmoeizaamm mmmet de mmmmond toe! Ergens op de oever speelde een transistor luide afgrijselijke muziek die een voorstedelijke hoerenbuurt deed vermoeden: daar zaten we dan met geperste lippen, een kapitein die zijn schip weeral had verlaten en een matroos die geen uitleg kon geven vanwege de taal! De hunker naar comfort zwermde tussen het muggenvenijn, het werd baden in zweet in plaats van het bad, de dobber in de beten-hel duurde een uur! Bleek dat de benzine op was.

De lichtjes van de Niger....deze van Mopti knipoogden in de verte, de naderende haven hield zijn oever-armen wijd open ter verwelkoming.

34. Istanbul-doublure, Turkije

Maart 2000

'Bitter *Byzantium*' de ochtendkou begin maart 2000 sneed. *Istanboel* sliep nog en alleen wij dwaalden rond de *Hagia Sofia* met in haar schaduw de Blauwe Moskee. Het gloren van de zondag werd door de partner gesmaakt, ik had exotische warmte verwacht bij aankomst en de lage temperatuur ontgoochelde!

De naakte stad verkleumde zonder zijn boombladeren, het kille gelaat weerkaatste op de bevolking, ik was gedesorïenteerd en moest wennen aan het Oost-Europese: borstelsnorren en leren jekkers, de rand van *Azië* had veel beloofd maar ik had tijd nodig.

De zoektocht naar een hotel eindigde in het dure *Hali*, (tapijt in het Turks) maar het uitzicht tot ver over de *Bospurus* was onbetaalbaar!

Oktober 2012

Twaalf jaar later strooide een oudewijvenzomer schaduwen over de stad: vier zonnige dagen offerfeest en de moslim liet het geld rollen.

Ook toeristen overspoelden *Istanboel*, massa's volk kriskrasten over pleinen moskeeën begraafplaatsen winkelstraten en restaurants.

Achter de feestsluier zat de dood verborgen, aan het eind van de *Gouden Hoorn* lag de wijk *Eyup* die zijn naam wijdt aan de vaandeldrager van de profeet *Mohammed*.

Pelgrims verkozen deze heilige plaats om het schaap te laten slachten. Rond zijn moskee en tombe was de heuvelrug bezaaid met graven, en de gelovigen herdachten hun overledenen. De klim tussen de doodspalen, soms gemutst met tulband, liep langs café *Pierre Lotti* naar de 19de eeuwse Franse schrijver die er geregeld zijn Turkse koffie zou hebben gedronken. De milde dagen zorgden voor een vol terras ook al stond deze op een beenderberg, een vreemd zicht was het om een uitvaartstoet door de consumerende massa te zien stappen.

Ook wij waren betrokken, een relatief jong leven was plots niet meer en het bericht bracht een schok teweeg in het verre vaderland, de emotie reisde mee en werd uitgepakt aan het parelmoeren stille water.

Maart 2000

Het water sopte bonkte wiegde kabbelde stroomde en deelde de stad in twee...of drie want ook het Europese gedeelte werd overbrugd daar waar de *Gouden Hoorn* de verschillende wijken splitst; de Aziatische kant was afgescheiden door zowel de *Bosporus* als de zee van *Marmara*. De voetgangersbrug werd gerenoveerd en alles wat dreef, zette ons over naar de kant van de *Galata*-toren die ook in de steigers stond. Het varen mocht eeuwig duren, de pracht en praal van de piekende koepelstad kaatste zijn schittering op het watervlak. Aan de *Kadiköy* pier schommelden de paar verankerde veerboten olie over de vers geroosterde vis, wat een heerlijk broodje opleverde.

Oktober 2012

De waggelkramen hadden hun uiterlijk opgesmukt, gouden koepels en een gevleugelde draak op de voorsteven hadden de goede oude *Osman* verdreven. De bootbuik met de gebraden vis had zijn smaak verloren en was platte commerce geworden, de goesting was over...

Tijdens het stadswalen botsten we op een vervallen moskee en betraden het gebouw, de *Molla Gurani* was ooit een kerk geweest, vervaagde Byzantijnse fresco's waren in de koepel te zien. *Sukulu*, de wijk errond, was met de grond gelijk gemaakt en toonde hetzelfde vernietigende beeld van een oorlogsgebied! Hier en daar stond nog een houten huis te wankelen als voorbeeld van hoe het ooit geweest was: een zigeunergemeenschap die er zich al 1000 jaar had gevestigd, werd in het begin van deze eeuw (de 21ste!) verdreven door machtige bouwpromotoren, *Unesco* heeft maar enkele woningen kunnen redden van de sloophamer!

Maart 2000

Een keer passeerden we niet maar stapten binnen in de toeristenva, een eettent vol Osmaanse prullaria waar de consument getooid werd met een pompeuze sultanhoed, mijn pasja weigerde! De harem bestond uit mollige bakkersvrouwen die te kijk zaten in een grote meelbak, gehurkt werd er geklopt gekneed en gekletst. Rondom lagen toeristen en Turken languit op de kussens, wij zaten op een krukje en bekeken het spektakel dat door een zigeunerorkest dweperig werd begeleid.

Toen de muzikanten een vrouw alleen in 't oog kregen, wenden ze zich tot haar maar al bij de eerste noot begon ze hartverscheurend te huilen?...!. Het werd muisstil, en alle blikken volgden de diepbedroefde deerne, we keken elkaar vragend aan...?..

was het echt of was het gespeelde treurnis. Blijkbaar niet want de onthutste band trok zich stilletjes terug, ze hadden een gevoelige snaar geraakt! Na enkele minuten werd er weer gesproken in het lokaal, gefluisterd dit keer, roezemoezen achter de hand.

De vrouw bleef zitten met haar verdriet als compagnon, wij vertrokken om opgeslorpt te worden in het al even echte leven, dat van de straat.

Oktober 2012

Het gerestaureerde *Mevlânâ* museum in het hart van *Istanboel* en genoemd naar de mystieke dichter *Mevlânâ Celaledin Rumi* (1207-1273), liep vol voor de dans der derwisj.

De meester, zijn helper en negen dansers namen plaats op de houten dansvloer. Voor- en achterwaarts schrijdend, draaide de cirkel uit, buigend naar de meester daarna naar elkaar. Na de openingsceremonie werden de zwarte capes afgelegd. Op het balkon zetten de zangers en muzikanten de toon naar het

langzaam op gang komend dansritueel.. Als vraag om toestemming, traden de leerlingen één voor één voor hun overste, met de handen gekruist op de schouder die bij de eerste zwenk langzaam sierlijk open bloeiden, de enen voet voor de andere zette de draaiing in gang. De ontplooiing voltrok en lange witte gewaden sierden het toneel. De muziek steeg zwol zweepte naar een spirituele kolkende geloofsbelijdenis,

dollend en tollend in volle spiraal verloor de derwisj alles aards en greep in het ijle naar de Almachtige.

De draaiende symbolische godendans deinde uit, een schreeuw van de meester stierf uit onder de laatste groet van zijn aanhangers, en hij verdween.

35. Larache, Marokko

Oktober 2014

Larache hoe kwamen we erbij om deze zijsprong te maken? Ook al volgden we de lijn van de koningssteden *Fès Meknès Rabat* (*Marrakech* lieten we links liggen) toch kleurden we er buiten tot deze relatief onbekende noordelijke kuststad.

Het was donker toen we arriveerden en na een korte zoektocht vonden we een slaappleats de naam waardig: 'Hotel Espana'! T. een goede vriendin met wie ik deze Noord-Marokkaanse toer maakte, daalde enthousiast de trap af na de kamerinspectie "je moet gaan kijken.. vooral op het balkon!" .. En ja wat een uitzicht, we keken op de *place de la Liberté* de centrale en bruisende ontmoetingsplaats waar verschillende straten op uit kwamen, het contrast was groot met de donkere weg waar we amper zagen waar we liepen toen we van het station kwamen. Een verser dan vers vis-souper gaf de reisgenote een culinair orgasme.. "aahhhh.. oohhh.. dat doet goed vis recht uit de zee .." en ze likte de vingers af.

Palmbomen, de oceaan, de zon, huizen in het mediterrane blauwwit, gaanderijen, de medina, Larache heeft alles om een toeristenoord te zijn en toch was het niet zo misschien omdat het buiten seizoen was. Van 1610 tot 1689 en van 1910 tot 1956 was de stad onder Spaanse heerschappij en dat is nog duidelijk te zien. Op een van de plakaten in de zoek staat: *Abu El Ualid Mohamed Ben Ahmed Ben Rox (Averroes) Juez, medico y filosofo . Nacio en Cordoba (Alandalus) y murio en Marraquex. Fue una de las figuras mas destacadas de la cultura Hispano-Musulmana 1120-1198 de la era Cristiana-514-595 de la Hegira ..een verklaring opgehangen daar waar de medicus en filosoof ooit gewoond heeft.*

De oude medina is een wirwar van straatjes soms met trappen, deels blauw deels wit soms afgebladerd met handgeschreven reclame 'Adel surf + telefoonnummer'. De bonte was bengelt naast de elektriciteitskabels boven de deurpost, zwerfkatten klitten rond opengereten vuilzakken, er staat enkel nog de gevel van vervallen herenhuisen en ook een verlaten kerk waar bomen door de gotische spitbogen groeien, wat verder een volledig gerenoveerde straathoek. Het dolen eindigde bij de haven waar de oude statige stadspoort 'puerta de la Aduana' verdwijnt tussen de hangars. Portugese documenten uit de 15^e eeuw duiden Larache aan als grootste haven

van Marokko, nu was er geen bedrijvigheid, nul zero nada cero misschien omdat het te warm was 's middags.

Het 17^e eeuwse Spaanse fort heeft betere tijden gekend, afgevallen brokstukken breken de golven van die machtige Atlantische oceaan.

Een kleine jongen deed schuchter het hek open van het oude Spaanse kerkhof, naast graven van het begin van de 20^e eeuw zijn er ook recentere zoals deze van de Franse schrijver poëet en activist 'Jean Genet'. De necropolis met ernaast het prison liggen op de rand van de klif, het is een bevreemdend oord waar de dood de einder wordt.

Het tegenlicht verblindde en kaatste op het water.

De zon was uitverteld, het was late namiddag en we slenterden terug. Spaanse villa's, vuilnis op het strand, Omo & Knorr, La vache qui rit & Nescafé, 'Soyez la bien venu' chez Piro en Kuifje wenkte.

T. ging met de 'bossu', de loopjongen van het hotel op alcoholjacht, een pintje was niet zomaar te verkrijgen in de stad, langs straten steegjes en bochten en verborgen achter een gordijn van een magazijn werd clandestien bier gekocht alsof ze een misdaad begingen, het was om de dorst te lessen, santé!

36. De Joodse begraafplaats, Fez

Oktober 2014

L' Eternel fait mourir et Il fait revivre

De eeuwigheid laat sterven en laat herleven

Hebreeuws, zwart geschilderde tekens op wit marmer gemetst in een wit gekalkte muur, zwart-wit.. zwart op wit al lijkt het maar zo simpel.

Twee driehoeken, punt boven beneden twee links twee rechts: de Davidster.

De tombes van de opperrabbijnen.

Geëerde generaties voorouders voor altijd.

Witte graven golven een verblindend dodenveld, de onsterfelijke schoonheid.

Gekalkte stammen stutten gods'vrucht de olijf hangend tussen zijn bladeren.

Schuivende schaduwen verlaten het etmaal.

LL 2013

Voetnoten

- * p.7- *Etrusken* : oude bevolkingsgroep die volgens *Herodotus* afkomstig waren uit *Lydië* (Klein-Azië) en zich in de 9de eeuw v. C. gingen vestigen in *Etrurië*. De Etruskische cultuur (8ste tot 1ste eeuw v. C.) is de eerste grote beschaving op het Italiaans schiereiland
- * p.7 - *Nabateërs* : een oud handelsvolk uit het Midden-Oosten (6de - 4de eeuw v. C.) met *Petra* (*Jordanië*) als hoofdstad.
- * p.9- *Amharisch* :de officiële taal in *Ethiopië*
- * p.9- *Arabia Felix*: het gelukkige *Arabië*
- * p.9- *qat* : of khat, kat, mira is opwekkend middel uit de bladeren van een struik (*Catha edulis*) die groeit in o.a. *Jemen*, *Somalië*, *Eritrea* en *Kenia*
- * p.11- *Bilqis*: beter gekend als de koningin van *Sheba* of *Saba* die *Marib* als welvarende hoofdstad koos onder het bewind van de *Sabeërs*
- * p.13- *Ethiopische tijd* (E.T.): de Ethiopiërs gebruiken nog de Juliaanse kalender, het jaar bestaat uit 12 maanden van 30 dagen en 1 maand van 5 of 6 dagen. Hun jaartelling loopt een kleine 8 jaar achter dan de onze (de Gregoriaanse). Nieuwjaar valt op 11 september en Kerstmis op 7 januari. De dag wordt verdeeld in twee keer 12 uur en deze begint om 7u 's morgens Europese tijd, dan is het 1 uur 's morgens Ethiopische tijd, om 18u is het 12u E.T. De avond begint om 19u, dan is het 1u 's avonds E.T.
- * p.23- *Gaudi* : Antoni Gaudi (1852-1926) was een Spaanse architect die bekend staat voor zijn organische bouwsels waarvan de *Sagrada Familia* één van zijn bekendste is.
- * p.24- *de qat in't donker knippen*: voor het tweede Jemen-reisverslag gebruikte ik spreekwoorden over de kat knipogend naar die andere *qat*
- * p.27- *Arthur Rimbaud* : Frans schrijver-poëet (1854-1891)
- * p 27 -*De torens der stilte* : in het Zoroastrisme worden de doden in de torens gelegd en zo overgeleverd aan de gieren.
- * p33- *De steen van Rosetta* : een granieten steen die in 1799 in Rosetta/Egypte werd gevonden, was de sleutel om de hiërogliefen te ontcijferen, er staat een decreet op in drie talen (hiërogliefen, Demotische schrift en Grieks)
- * p.33- *birr* : Ethiopische munt

* p36- *Tabot* : dit woord in het *Ge'ez* (semitische taal) refereert naar een replica van de stenen tafels waar de tien geboden opstaan

* p.41- *farangi*: betekent 'vreemdeling' in het Amharisch

* p.41- *grigri* : of gris-gris is een voodoo talisman

* p.48- *kamasutra*: een Indisch boek (2^e eeuw na C.?) over seksualiteit en erotiek

* p.50- *haveli*: een traditioneel stadshuis met historische en architecturale betekenis in Indië Pakistan Nepal en Bangladesh

* p.53- *vishwanatha*: vishwanath is een andere naam voor de god Shiva

* p58- *spijkerschrifttekst*: statue from *Mari*: Lower half of a limestone statue from the cella of the *Ninni-Zaza* (or *Inanna-Zaza*) temple in *Tell Hariri-Mari*. Early bronze age (ca.2600-2300 B.C.) The lower half of the gown is represented like a kaunakes skirt (woolen fleece). The upper part of the dress carries a cuneiform inscription.

* p.60- *mufti*: of moefiti is een Islamitische wetsgeleerde

* p.67- *Sigui* : het belangrijkste feest van de *Dogon* heeft om de 60 jaar plaats en duurt zeven jaar en dient o.a. om de generatiewissel te beklemtonen. Jarenlang worden er maskers gemaakt en jongeren, de *Olubaru*, worden geïnitieerd voor de grootste masker-opvoering; elk dorp waar het feest is geweest nodigt het volgende uit om zijn ceremonie voor te bereiden. De start van de jarenlange festiviteiten begint altijd in *Youga Dogourou* en zo verder in Westelijke richting. De laatste *Sigui* was in 1967 en eindigde in 1974. De hernieuwingceremonie zou gebaseerd zijn op de ster *Sirius* die om de 60 jaar zichtbaar zou zijn.

Ook bij de tweede begrafenisceremonie *Dama* wordt de maskerdans opgevoerd, deze kan heel wat later plaatsvinden dan de eigenlijke uitvaart. De kracht verloren bij het overlijden wordt met het ritueel teruggewonnen als zielenvoedsel voor de dorpsgemeenschap.

* p.67- *Nomo* : de god van het water, deze wordt op verschillende manieren uitgebeeld. Geesten in de gedaante van reptielen (o.a. krokodil, schildpad, kikker en hagedis) helpen de watergod .

Dieren hielpen de *Dogon* bij het vestigen in de *Biandagara*:

De luipaard wees de weg, de krokodil leidde de *Dogon* naar het water, de slang misleide de vijand en de vos was de raadgever.

Ama- de hoofdgod en hemelgod

Lewe- de aardgod en tegenpool van *Ama*

* p.67- *maskers, Kanaga* : heeft de vorm van een Lotharings kruis en wordt door de een als een vogel aanzien maar volgens een ander is het een waterdier of uitgeputte vos, het zou ook de oppergod *Ama* symboliseren. De armen zowel naar boven als onder gericht toont de verbinding tussen hemel en aarde.

* p.67- *Sigi-So* : is de geheimtaal van de *Dogon* alleen door mannen gesproken die aangesloten zijn bij het *Awa* genootschap, zij bewaren de occulte kennis der maskers.

* p.69- *verdwijnen*: de reiscompagnon had een boek gelezen over verdwijnen en ze deed er heel mysterieus over

* p.69- *kolanoten*: bevat cafeïne en wordt in West Afrika als opwekkingsmiddel gebruikt

* p.70- *Toeareg*: is een Berbervolk en nomadische veetelers in de Sahara en de Sahel, wordt ook wel eens de blauwe man genoemd vanwege hun indigo-outfit

* p.70- *Double Face-masker*: gemaakt voor een performance in *Brussel*, de ene kant is een gestileerde vogelkop gevormd uit de dubbele letter 'L'; de geschreven tekst op de andere zijde is een omkering van de landsnaam Mali; I 'L' am :vertaald als: ik 'L' ben.

* p.71- *Ahmed Baba*: (1556-1627) het onderzoeksinstituut is naar hem genoemd *Abu al-Abbas Ahmad ibn Ahmad al-Takruri Al-Massufi al-Tinbukti*; deze middeleeuwse West-Afrikaanse geleerde was ook schrijver en politiek opruier waardoor hij naar *Marokko* werd verbannen.

* p.76- *Office du Niger*: irrigatieproject ten noorden van *Ségou* oorspronkelijk opgezet door het Franse koloniale bestuur in de jaren '30 om katoen te verbouwen, bij de onafhankelijkheid van *Mali* (1960) heeft de staat het overgenomen en na tien jaar het te verbouwen product verandert in rijst.
